

**ORODHA YA WAJUMBE WA BARAZA LA WAWAKILISHI
ZANZIBAR**

MHE. PANDU AMEIR KIFICHO - SPIKA

1. Mhe. Ali Abdalla Ali	Naibu Spika/Jimbo la Mfenesini.
2. Mhe. Mahmoud Muhammed Mussa	Mwenyekiti wa Baraza Jimbo la Kikwajuni.
3. Mhe. Mgeni Hassan Juma	Mwenyekiti wa Baraza/ Nafasi za Wanawake.
4. Mhe. Balozi Seif Ali Iddi	MBM/Makamu wa Pili wa Rais/Kiongozi wa Shughuli za Serikali/Kuteuliwa na Rais.
5. Mhe. Dr. Mwinyihaji Makame Mwadini	MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais Ikulu na Utawala Bora/ Jimbo la Dimani.
6. Mhe. Omar Yussuf Mzee	MBM/Waziri wa Fedha/ Kuteuliwa na Rais.
7. Mhe. Haji Omar Kheri	MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ/Jimbo la Tumbatu.
8. Mhe. Fatma Abdulhabib Fereji	MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Kwanza wa Rais/Kuteuliwa na Rais.
9. Mhe. Mohammed About Mohammed	MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais/ Kuteuliwa na Rais.
10.Mhe. Abubakar Khamis Bakary	MBM/Waziri wa Katiba na Sheria/Jimbo la Mgogoni.
11. Mhe. Rashid Seif Suleiman	MBM/ Waziri wa Afya/ /Jimbo la Ziwani.

12.Mhe. Ramadhan Abdalla Shaaban	MBM/Waziri wa Ardhi, Maakazi, Maji na Nishati/Kuteuliwa na Rais.
13.Mhe. Juma Duni Haji	MBM/Waziri wa Miundombinu na Mawasiliano/Kuteuliwa na Rais.
14.Mhe. Zainab Omar Mohammed	MBM/Waziri wa Uwezesaji, Ustawi wa Jamii, Vijana, Wanawake na Watoto/Kuteuliwa na Rais.
15.Mhe. Abdillah Jihad Hassan	MBM/Waziri wa Mifugo na Uvuvi/Jimbo la Magogoni.
16.Mhe. Ali Juma Shamuhuna	MBM/Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Amali/Jimbo la Donge.
17.Mhe Dr. Sira Ubwa Mamboya	MBM/Waziri wa Kilimo na Maliasili/Kuteuliwa na Rais.
18.Mhe. Nassor Ahmed Mazrui	MBM/Waziri wa Biashara, Viwanda na Masoko/Jimbo la Mtoni.
19.Mhe. Said Ali Mbarouk	MBM/Waziri wa Habari, Utamaduni Utalii na Michezo/Jimbo la Gando.
20.Mhe. Haroun Ali Suleiman	MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi Ya Rais, Kazi na Utumishi wa Umma/Jimbo la Makunduchi.
21.Mhe. Haji Faki Shaali	MBM/ Waziri Asiekuwa na Wizara Maalum/Jimbo la Mkanyageni.
22.Mhe. Machano Othman Said	MBM/Waziri Asiekuwa na Wizara Maalum/Jimbo la Chumbuni.

23. Mhe. Shawana Bukheit Hassan	MBM/Waziri Asiekuwa na Wizara Maalum/Jimbo la Dole.
24. Mhe. Issa Haji Ussi (Gavu)	Naibu Waziri wa Miundombinu na Mawasiliano/Jimbo la Chwaka.
25. Mhe. Zahra Ali Hamad	Naibu Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Amali/Nafasi za Wanawake.
26.Mhe.Mahmoud Thabit Kombo	Naibu Waziri wa Afya/ Jimbo la Kiembesamaki
27.Mhe. Bihindi Hamad Khamis	Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni,Utalii na Michezo/ Nafasi za Wanawake.
28.Mhe. Haji Mwadini Makame	Naibu Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati/ Jimbo la Nungwi.
29.Mhe. Thuwaybah Edington Kissasi	Naibu Waziri wa Biashara, Viwanda na Masoko/Jimbo la Fuoni.
30.Mhe. Mohammed Said Mohammed	Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi/Jimbo la Mpendae.
31.Mhe. Mtumwa Kheir Mbarak	Naibu Waziri wa Kilimo na Maliasili/Nafasi za Wanawake.
32.Mhe. Said Hassan Said	Mwanasheria Mkuu.
33.Mhe. Abdalla Juma Abdalla	Jimbo la Chonga
34.Mhe. Abdalla Moh'd Ali	Jimbo la Mkoani
35.Mhe. Abdi Mosi Kombo	Jimbo la Matemwe
36.Mhe. Ali Mzee Ali	Kuteuliwa na Rais

37.Mhe. Ali Salum Haji	Jimbo la Kwahani
38.Mhe. Amina Iddi Mabrouk	Nafasi za Wanawake
39.Mhe. Asaa Othman Hamad	Jimbo la Wete
40.Mhe. Asha Abdu Haji	Nafasi za Wanawake
41.Mhe. Asha Bakari Makame	Nafasi za Wanawake
42.Mhe. Ashura Sharif Ali	Nafasi za Wanawake
43.Mhe. Bikame Yussuf Hamad	Nafasi za Wanawake
44.Mhe. Farida Amour Mohammed	Nafasi za Wanawake
45.Mhe. Fatma Mbarouk Said	Jimbo la Amani
46.Mhe. Hamad Masoud Hamad	Jimbo la Ole
47.Mhe. Hamza Hassan Juma	Jimbo la Kwamtipura
48.Mhe. Hassan Hamad Omar	Jimbo la Kojani
49.Mhe. Hija Hassan Hija	Jimbo la Kiwani
50.Mhe. Hussein Ibrahim Makungu	Jimbo la Bububu
51.Mhe. Ismail Jussa Ladhu	Jimbo la Mji Mkongwe
52.Mhe. Jaku Hashim Ayoub	Jimbo la Muyuni
53.Mhe. Kazija Khamis Kona	Nafasi za Wanawake
54.Mhe. Makame Mshimba Mbarouk	Jimbo la Kitope
55.Mhe. Marina Joel Thomas	Kuteuliwa na Rais
56.Mhe. Mbarouk Wadi Mussa (Mtando)	Jimbo la Mkwajuni
57.Mhe. Mlinda Mabrouk Juma	Jimbo la Bumbwini
58.Mhe. Mohammed Haji Khalid	Jimbo la Mtambile
59.Mhe. Mohamedraza Hassanali Mohamedali	Jimbo la Uzini

60.Mhe. Mohammed Mbwana Hamadi	Jimbo la Chambani
61.Mhe. Mussa Ali Hassan	Jimbo la Koani
62.Mhe. Mwanaidi Kassim Mussa	Nafasi za Wanawake
63.Mhe. Mwanajuma Faki Mdachi	Nafasi za Wanawake
64.Mhe. Nassor Salim Ali	Jimbo la Rahaleo
65.Mhe. Omar Ali Shehe	Jimbo la Chake-Chake
66.Mhe. Panya Ali Abdalla	Nafasi za Wanawake
67.Mhe. Rufai Said Rufai	Jimbo la Tumbe
68.Mhe. Raya Suleiman Hamad	Nafasi za Wanawake
69.Mhe. Saleh Nassor Juma	Jimbo la Wawi
70.Mhe. Salim Abdalla Hamad	Jimbo la Mtambwe
71.Mhe. Salma Mohammed Ali	Nafasi za Wanawake
72.Mhe. Salma Mussa Bilali	Nafasi za Wanawake
73.Mhe. Salmin Awadh Salmin	Jimbo la Magomeni
74.Mhe. Shadya Mohamed Suleiman	Nafasi za Wanawake
75.Mhe. Shamsi Vuai Nahodha	Jimbo la Mwanakwerekwe
76.Mhe. Subeit Khamis Faki	Jimbo la Micheweni
77.Mhe. Suleiman Hemed Khamis	Jimbo la Konde
78.Mhe. Suleiman Othman Nyanga	Jimbo la Jang'ombe
79.Mhe. Ussi Jecha Simai	Jimbo la Chaani
80.Mhe. Viwe Khamis Abdalla	Nafasi za Wanawake
81.Mhe. Wanu Hafidh Ameir	Nafasi za Wanawake

Ndugu Yahya Khamis Hamad

Katibu wa Baraza la Wawakilishi

Kikao cha Nane – Tarehe 31 Oktoba, 2014

(Kikao Kilianza saa 3:00 za asubuhi)

Dua

Mhe. Mwenyekiti (Mhe. Mgeni Hassan Juma) Alisoma Dua

HATI ZA KUWASILISHA MEZANI

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe jana tulimaliza majadiliano kutoka kwa Wajumbe sasa leo tutaanza na Hati za kuwasilisha Mezani.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Ikulu na Utawala Bora: Mhe. Mwenyekiti, naomba kuweka mezani Ripoti ya Ukaguzi wa Hesabu kwa Mawizara, Mashirika na Taasisi za Serikali za Mapinduzi Zanzibar kwa mwaka 2012/13 na Ripoti ya Ukaguzi yakinifu kwa miradi ya Maendeleo kwa mwaka 2012/13 Ahsante.

Mhe. Omar Ali Shehe: Mhe. Mwenyekiti, naomba kuweka hati mezani ya Maoni ya Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti Mahesabu ya Serikali na Mashirika kuhusu Ripoti ya Ukaguzi wa Mahesabu ya Mawizara, Mashirika na Taasisi za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa mwaka 2012/13 na Ripoti ya Ukaguzi yakinifu kwa Miradi ya Maendeleo ya Serikali kwa mwaka 2012/13. Naomba kuwasilisha. (*Makofi*).

HOJA ZA SERIKALI

Mswada wa Sheria ya Kufuta Sheria ya Tawala za Mikoa Nam.1 ya mwaka 1998 na Kuanzisha Upya Sheria ya Tawala za Mikoa ya Mwaka 2014

(Majadiliano yanaendelea)

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais: Mhe. Mwenyekiti, kwanza nikushukuru wewe kwa kunipa nafasi. Aidha, nimshukuru na kumpongeza Mhe. Waziri kwa kuleta Mswada huu wa Sheria ambao una umuhimu sana kwa wananchi wetu.

Aidha, niipongeze Kamati ya Katiba na Sheria kwa kuupitia na kutoa mapendekezo yao na naamini yamekuwa dira katika kuzungumzia Mswada

huu wa Sheria. Pia nichukuwe nafasi hii kuwapongeza Wawakilishi wote ambao walichangia Mswada huu.

Nataka nitoe pongezi maalum kwa Mhe. Mwenyekiti wetu Mhe. Mahmoud Muhammed Mussa kwa namna jana alivyoeleza madhumuni ya Sheria hii alieleza kwa ufasaha sana. Mimi sipendi kurudia ule ufasaha ambao yeye aliueleza na akanukuu malengo na madhumuni ya Sheria hii.

Mhe. Mwenyekiti, wako wenzetu walisema kwamba Sheria hii ni ngumu, Sheria hii haina dhamira njema. Lakini nataka niseme wazi kabisa Sheria hii sio ngumu, Sheria ina dhamira njema na inayotoa majibu ya wananchi ambayo imekuwa ni kilio cha muda mrefu. Ni moja katika Sheria imefanyiwa kazi sana kwa muda mrefu na haikuanza katika awamu hii ya saba tu. Mhe. Mwenyekiti, Sheria hii tumeanza kuizungumza tokea awamu ya tano, awamu ya sita na leo awamu ya saba.

Kwa hiyo, nimpongeze sana sana Mhe. Waziri kwa kazi kubwa na ngumu na nzito aliyoifanya mpaka kufikia ukingoni Sheria hii. Kwa hiyo, nia ya Sheria hii kama ilivyoelezwa ni kuwaunga wananchi na Serikali yao na kuheshimu mawazo ya wananchi ya ngazi ya chini ili yaje ngazi ya juu kwa utekelezwaji. Ni Sheria inayowapa nafasi wananchi kujiamulia mambo yao katika maeneo yao.

Kwa hivyo, ni Sheria ambayo ina maslahi makubwa sana kwa wananchi wetu. Tatizo letu Mhe. Mwenyekiti, mara nyingi tunachanganya sana siasa hata kwenye mambo ya msingi ya maslahi ndio tatizo na tunapochanganya siasa wakati mwengine tunawachanganya pia na wananchi wetu. Maana wanalisikiliza sana Baraza hili na wanawasikiliza sana viongozi wao.

Sasa pale ambapo tunaposema maneno kinyume na ile dhamira njema, kinyume na ile nia ya Serikali ya kuletwa Mswada huu, ndipo tunapoanza kuwachanganya wananchi katika mambo na tunawatafutisha baada ya kuwajenga wakawa pamoja kwa maslahi ya nchi yetu na tunapoanza hivyo maana yake tunavunja yale maendeleo ya watu wetu na kwa kila siku tunarudisha nyuma na tunalalamika umasikini umetuzidi ni kwa sababu hizi hizi ambazo wakati mwengine hazima msingi wowote tunaziibua. Halafu tukawatafutisha watu wetu ikawa sasa wanaanza kulumbana baada ya kufanya mambo ya msingi. Hizi tuhuma za kutuhumiana zinatoka na dhana ambazo sisi wenyewe tunapoanza kutafsiri zisivyoo.

Mhe. Mwenyekiti, nimesikiliza kwa makini hasa wale wenzetu ambao waliosema tunaikataa Sheria hii. Katika kusikiliza kwangu nimeona mambo mawili makubwa ndiyo walizungumzia na kuikataa kwa Sheria.

Moja ni mamlaka aliyonayo Mkuu wa Mkoa katika kusimamia amani katika Mkoa wake ndiyo iliyokuwa hoja moja.

Hoja ya pili nayo ambayo kwangu mimi naiona nayo siyo nzito hivyo hivyo ni suala la sifa za Sheha kwenye upande wa elimu. Nianze na hii ya Mamlaka ya Mkuu wa Mkoa katika kusimamia.

Nia sio kuweka watu ndani nia ni kudhibiti vitendo vya uvunjifu wa amani katika Mkoa na nguvu hiyo hivi sasa Mkuu wa Mkoa anayo. Kwa hivyo, hata ukiikataa Sheria hii hiyo Sheria iliyopo nguvu anazo. Sasa Sheria hii iwekwe vizuri zaidi kuidhibiti hiyo nguvu yake maana hiyo nguvu yenyewe ukisoma 13(c) inaeleza kabisa namna ambavyo anatakiwa achukue hatua hizo za kumuweka mtu ndani, mpaka vitokee vitendo vile vinavyoashiria uvunjifu wa amani. Sasa nani asi yetaka amani.

Hakuna Serikali yoyote duniani isiyosimamia amani, hiyo ni *function* ya Serikali yoyote. Kwa hiyo suala la msingi ni amani yetu na uki-*abuse* hiyo *power* Sheria zipo nyingi za kukushughulikia. Hatuwezi kwenda unapokaa amani isiwepo, sasa unataka nini shari maana kama ni mtu ambaye unaona unaheshimu amani huwezi kuogopa utaratibu huu na kama hutaki patokee fujo huwezi kuogopa utaratibu huu wa kisheria. Ndio utaratibu ambao unadhibiti mwenye nia mbaya ya kutaka kusababisha fujo akashughulikiwa kabla ya fujo haijatokea. Sheria iko *very clear* kwenye hilo. Kwa hiyo, hapa tunaposema maneno mengine ambayo ni kinyume na Sheria kama tunawachanganya wananchi wetu maana unaposheherekea hilo lisiwepo kama kwamba kuna nia ya kuvunja amani.

Mhe. Mwenyekiti, mimi naomba sana wenzangu wote tuiptishe Sheria hii kwa nia na madhumuni ya maslahi yaliyomo kwa wananchi wetu. Naamini hakuna Mkuu wa Mkoa atakaetoa amri ya kutiwa mtu ndani bila ya kuifata hii Sheria. hii Sheria usipoifata itakudhibiti wewe na si Mkuu wa Mkoa atakwenda kumchukuwa mtu lazima atoe amri kwa Polisi na hao Polisi wana Sheria zao za namna ya mtu kukamatwa.

Kwa hiyo, ni vizuri tukaelewa kwamba nia ya kifungu hichi ni kuzuia uvunjifu wa amani usitokee ndiyo dhamira yenyewe iliyoko kwenye Sheria sio zoezi la kumtia mtu ndani. Naomba tukubaliane kwamba dhamira hiyo ni njema na nia yetu kuhakikisha kwamba salama, amani na utulivu katika nchi yetu inakuwepo.

Jengine ni hili la elimu ya Sheha ya kidato cha nne. Serikali kweli ilipendekeza kwa elimu ya Sheha iwe kidato cha nne. Lakini kwenye kamati

wakaona na umuhimu wa kutokuwa na elimu hiyo kwa Sheha wakamuelekeza Waziri na ndiyo Waziri akakubaliana na hilo pendekezo la kamati na kwa sababu ilikuwa na hoja wanasema imekaa hiyo kwa miaka yote kabla ya Mapiduzi na baada ya Mapinduzi, Masheha wetu walikuwa hawana elimu ya kidato cha nne na waliweza kufanya kazi vizuri. Sasa kwa kuwa kuna Katibu wa Sheha yeye atakuwa ni mwana taaluma ndiye atamchagua Sheha kutekeleza wajibu wake.

Sasa tunataka kuizua Sheria nzima yenye maslahi ya watu wetu ambayo ni mambo ya muda mrefu kwa sababu ya hoja ambayo kimsingi haina uzito. Kwa sababu hata hawa wasoni watapata kazi za Usheha na hawa sio wasomi. Lakini wana busara wana hekima wanataaluma wanaweza kufanya kazi hizo na ndio maana tukasema basi tukubaliane na ushauri wa kamati na wengi mmesikia hapa wakaeleza jambo hilo.

Kwa hivyo, siamini kwamba tuvutane kwa sababu ya hoja hizi mbili ni mambo ya msingi ambayo wenzetu wameyapendekeza ili tukikubaliana tuhakikishe kwamba tunakaa vizuri tunaipitisha Sheria yetu vizuri kwa msingi huo huo kwa kujenga umoja na maslahi ya watu wetu.

Nia ya Sheria hii ni kuyafanya maamuzi ya nchi wanayoahidiwa katika maeneo yao yatekelezwe vizuri na Serikali na kuwapa nafasi kubwa zaidi ya ushiriki wa wananchi katika maendesho ya Serikali na maamuzi na yale ambayo wao wataona yanafaa.

Vile vile, kulikuwa na hoja kuhusu Kibali cha Mkutano na Sheha. Hakuna Sheha katika Sheria hii aliyepewa nguvu za kutoa kibali cha mkutano. Kibali kinaendelea na utaratibu ule ule kinatolewa na Polisi, kwenye Sheria hii Sheha anapewa taarifa tu kwamba kutakuwa na mkutano katika Shehia yako. Kwa hivyo, jitayarisha ujue kuna wageni kuna watu na shughuli itafanyika, tena anayekwenda kutoa hiyo taarifa kumpa Sheha ni Polisi mwenyewe sio chama ambacho kitafanya mkutano ni kumtaarifu tu Sheha.

Kwa hivyo, Sheha hana mamlaka yoyote ya kuzuia mkutano usifanyike yeye kazi yake ni ku-*facilitate* kazi yake iende vizuri na ikiwezekana pia kutoa taarifa kwa wananchi wa eneo hilo wajue kwamba leo tuna mkutano hapa jamani shirikini mkutano. Sasa jambo hilo tunaligeuza kufanya kwamba Sheha ndiye anaetoa kibali, sio Sheha anaetoa kibali.

Naomba tu tufikie muafaka mzuri kuelewa kwamba Sheha hupewa taarifa tu na ipo dhana yamejitokeza jana kwamba Masheha wote ni CCM. Jamani sio katika Sheria hii haielezi kuwa sifa ya Sheha kuwa ni CCM. Sheha anaweza kuwa na chama chochote cha siasa alimradi ametimiza vile vigezo vya kuwa

Sheha anachaguliwa kuwa Sheha unaweza kuwa mwanachama wa chama unaweza kuwa si mwanachama wa chama ukawa Sheha.

Kwa hiyo, isiwe tukaanzisha malumbano ya kisiasa katika Baraza hili ambayo ukiyatizama hayatasaidia sana. Tuna Sheria mbele yetu Sheria ambayo inatoa nafasi kubwa zaidi ya wananchi wetu kushiriki katika mambo ya msingi kabisa katika kutelekeza wajibu wao na katika kuleta maendeleo ya nchi yetu.

Kwa hiyo, nawashauri sana wenzangu tena sana muunge mkono Sheria hii muipitishie bila ya vikwazo vyovyote. Tujaribu sana kuepuka kuchanganya siasa na mambo ya msingi ambayo yatatusaidia katika kujenga nchi yetu. Tuko pazuri Mhe. Mwenyekiti, tunamuelekeo mzuri wa mafanikio katika nchi yetu, tumetoka mbali sana si vyema hata kidogo turudi tulikotoka.

Sasa ni wakati wa kutizama mbele wa kuona mafaniko yetu kujenga umoja wetu, kuweka amani na utulivu ndani ya nchi yetu ambayo ndiyo rasilimali kubwa ya Wazanzibari. Tushirikiane tufanye yale ya msingi kwa njia ya kujifungulia mustakabali mwema kwa maendeleo yetu.

Mwisho nimalizie kwa kuunga mkono Sheria hii kwa asilima mia moja na kuomba wenzangu wote waunge mkono kuipitisha hapa bila ya matatizo, bila tabu yoyote. Ahsante sana Mhe. Mwenyekiti, nakushukuru sana. (*Makofi*).

Mhe. Waziri wa Nchi, Afisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Idara Maalum:
Mhe. Mwenyekiti, niendeleo kukushukuru kwa kuniruhusu kuja kusimama mbele ya Baraza lako tukufu kuja kufanya majumuisho ya Mswada wa Sheria ya Kufuta Sheria ya Tawala za Mikoa namba 1 ya mwaka 1998 na kuanzisha upya Sheria ya Tawala za Mikao ya mwaka 2014 na mambo mengine yanayolingana na hayo.

Mhe. Mwenyekiti, niendeleo kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunipa siha na kuja kusimama mbele ya Baraza lako tukufu na kuja kufanya kazi ya kuwatumikia wananchi wa Zanzibar kwa nafasi yangu ya kumsaidia Mhe. Rais.

Mhe. Mwenyekiti, hoja iliyopo mbele yetu imechangiwa na Wajumbe 25 na Wajumbe waliochangia hoja hii ni:

1. Mhe. Ussi Jecha Simai
2. Mhe. Ali Salum Haji
3. Mhe. Makame Mshimba Mbarouk
4. Mhe. Mohammed Haji Khalid
5. Mhe. Hamad Masoud Hamad

6. Mhe. Panya Ali Abdalla
7. Mhe. Mohammed Mbwana Hamad
8. Mhe. Saleh Nassor Juma
9. Mhe. Abdalla Juma Abdalla
10. Mhe. Marina Joel Thomas
11. Mhe. Mwanajuma Faki Mdachi
12. Mhe. Amina Iddi Mabrouk
13. Mhe. Salim Abdalla Hamad
14. Mhe. Salma Mohammed Ali
15. Mhe. Asha Bakari Makame
16. Mhe. Rufai Said Rufai
17. Mhe. Abdalla Mohammed Ali
18. Mhe. Mohamedraza Hassanali Mohamedali
19. Mhe. Mussa Ali Hassan
20. Mhe. Hassan Hamad Omar
21. Mhe. Mahmoud Muhamed Mussa
22. Mhe. Abdi Mosi Kombo
23. Mhe. Hussein Ibrahim Makungu
24. Mhe. Mgeni Hassan Juma ambaye alichangia kwa

maandishi

25. Mhe. Waziri wa Nchi, Afisi ya Makamu wa Pili wa Rais

Mhe. Mwenyekiti, nimshukuru sana Mhe. Waziri wa Nchi, Afisi ya Makamu wa Pili wa Rais kwa kunisaidia kutoa ufafanuzi kwa baadhi ya vifungu ambavyo vimechangiwa na Wajumbe wa Baraza lako tukufu.

Mhe. Mwenyekiti, na mimi ninataka nikariri maneno ya Mhe. Waziri wa Nchi, Afisi ya Makamu wa Pili wa Rais kwamba nia ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ya Awamu ya Saba inayoongozwa na Mhe. Dkt. Ali Mohammed Shein ni kuleta sheria hii kwa madhumuni ya ile iliyokusudiwa ambayo imeelezwa kwenye jadweli liliopo nyuma ya Mswada huu. Hatua nia nyengine, wapo watu walihoji kuna nia gani lakini hakuna nia nyengine, ni kwa nia ile ile inayowezesha Serikali kutunga sheria na kuzileta mbele ya Baraza lako tukufu na hatimaye sheria hizo kwenda kutumika kwa ajili ya maslahi ya wananchi.

Kwa hivyo, katika hoja zangu au ufafanuzi nitakaoutoa wataniwia radhi sana wale Wajumbe ambao pengine wangetaka niseme maneno yao, sitokwenda huko nitajikita zaidi kwenye Mswada wa Sheria ambao nimeuwasilisha hapa. Na hayo mengine hayo basi yana nafasi zao huko nje ya kuweza kuyazungumza.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya kwanza ilikuwa ni suala la elimu kwa wananchi kuhusiana na Sheria, kwanza ninataka nimshukuru sana Mhe. Mwenyekiti wa Kamati ya Katiba, Sheria na Utawala Ndugu yangu Ussi Jecha Simai kwa umahiri wake na uzoefu na uelewa wake na utaalumu wake katika fani ya sheria. Umahiri huo na ujasiri huo, umakini huo ndio ulioiwezesha Kamati ya Katiba, Sheria na Utawala kufanya marekebisho ambayo wameweza kuyafanya na Serikali tumeyakubali. Kwa hivyo nimshukuru sana kwa hilo na amekuwa akinisaidia sana katika uendeshaji wa shughuli za ufuatiliaji wa kazi mbali mbali za Wizara yangu ikiwa ni sekta ambayo anaisimamia kwenye kamati yake. (*Makofi*)

Kwa hivyo, alizungumzia suala la elimu, ninataka nilihakikishie Baraza lako tukufu Mhe. Mwenyekiti, kwamba Afisi katika mpango wa utekelezaji wa majukumu yake imejipangia kuelimisha juu ya sheria hizi kwa kutayarisha vipindi vya redio na televisheni, mikutano ya wananchi, taasisi na watendaji mbali mbali, utaratibu huu tayari umeanza kwa upande wa sera ya Serikali za Mitaa. Kwa hivyo kama ulivyoanza kwa upande wa sera ya Serikali za Mitaa, utaendelea vile vile kwa upande wa kuwaelimisha wananchi juu ya madhumuni ya matumizi ya sheria hii.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya pili ilikuwa ni upatikanaji wa wataalamu katika Serikali za Mitaa. Ufafanuzi ni kwamba wataalamu watapelekwa kutoka kwenye sekta za Serikali Kuu na kuajiri wapya kama watakovyohitajika na kuwaendeleza kitaaluma wale waliopo. Hoja ya tatu, sifa za kielimu kwa uteuzi wa Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya.

Ufafanuzi ni kwamba miongoni mwa sifa zilizotajwa ni kuwa Afisa Mwandamizi, sifa ambayo imelezwa kwa upana katika Sheria ya Utumishi wa Umma ya Zanzibar ya Nam. 2 ya 2011 katika kifungu cha 69 na 70. Ukienda kule huwezi kumkuta Afisa Mwandamizi ambaye amefikia kwenye ngazi ya Uafisa Mwandamizi akawa hana taaluma yoyote ile. Kwa hivyo nawaomba Wajumbe tujikumbushe kwenye sheria ile twende tukaisome vizuri tutafahamu nini maana ya Afisa Mwandamizi na anafikaje hapo kwenye Uafisa Mwandamizi mpaka afike nafasi ya kuteuliwa. Kamati imesema pamoja na sifa hizo zilizoelezwa lakini pia awe na uzoefu wa uongozi katika Utumishi wa Umma. Hizo ni sifa pekee zinazoweza kumfanya mtu awe na sifa za kuteuliwa na Mhe. Rais kukamata nafasi hizo.

Hoja ya nne ilikuwa ni Mkuu wa Wilaya kutoa kibali cha mkusanyiko. Kifungu hichi ufafanuzi wake ni kwamba kimewekwa kwa madhumuni ya kuimarisha amani na utulivu nchini hasa katika maeneo ya Wilaya. Ndio madhumuni yake na tufahamu katika kukasimu madaraka Mikoani, Maafisa wa kila sekta kama nilivyosema kwenye sheria ile tuliyopitisha juzi, kwamba

sasa atakuwa kwa Mkuu wa Wilaya na Mkuu wa Mkoa. Kazi ya Serikali Kuu, kwa maana ya Wizara kwenye *Ministries level* itakuwa ni kusimamia sheria, sera na miongozo ya Serikali. Maafisa wahusika wa sekta hizo watapelekwa Mikoani na watafanya kazi hizo chini ya usimamizi wa Wakuu wa Mkoa na Wakuu wa Wilaya. Kwa hivyo, kibali kinachohusu sekta fulani kitatolewa na yule Afisa lakini chini ya usimamizi wa Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya.

Hoja ya tano ilikuwa uwezo wa Mkuu wa Mkoa, Mkuu wa Wilaya na Sheha kukamata mtu. Jambo ambalo limezungumzwa kwa hisia tofauti. Ninataka niseme kama alivyosema Mhe. Waziri wa Nchi, Afisi ya Makamu wa Pili wa Rais ndani ya sheria tunayoifuta kifungu hichi kipo na hakijawahi kutumika vibaya na wanasiasa tupo, vyama vya siasa vipo na hakijapatapo kutumika vibaya kifungu hichi. Kwa hivyo, tumekihamisha kule tumekileta kwenye Sheria ambayo tunaitunga na sio kwamba kila kilichokuwepo kule hakifai, kile ambacho tunakiona kipo sheria ya zamani tumekihamashia kwenye sheria hii mpya ambayo tunaitunga. Kwa hivyo kifungu hichi sio kipya, kipo katika sheria inayotumika sasa ambayo ni Sheria Nam. 1 ya 1998 kifungu cha 6 (1) ya Tawala za Mikoa na hakijawahi kutumika vibaya.

Aidha, watendaji hawa ni Wenyevidi wa Kamati za Ulinzi na Usalama kwa mujibu wa Sheria ya Nam. 8 ya 2010 ya Baraza la Usalama la Taifa kifungu cha 8 hadi 11 kinawapa mamlaka ya kutekeleza majukumu hayo.

Hoja ya sita ilikuwa ni Maafisa Tawala wa Mikoa na Wilaya na Masheha waombe nafasi, sio wateuliwe. Tuelewe kwamba Maafisa Tawala wa Mikoa na Wilaya kwa mapendekezo ya Sheria hii, watakuwa Makatibu Tawala wa Mikoa na Wilaya na Masheha kuomba nafasi si jambo sahihi. Kwenye sheria ya Utumishi wa Umma kinataka nafasi za uteuzi na nafasi za kuajiriwa kwa maana ya kuchaguliwa katika mchakato ulioelezwa chini ya Sheria ya Utumishi wa Umma. Afisi hizi tatu zina mfumo mmoja na upatikanaji wa viongozi wake wakuu ni kwa njia ya uteuzi ambao huteuliwa kwa mujibu wa mamlaka husika ya uteuzi na hata Sheria ya Utumishi ya Umma inatambua hilo. Kwa hivyo kuwataka hawa waombe sio jambo sahihi kwa sababu hawa wanateuliwa.

Hoja ya saba, sifa ya elimu kwa uteuzi wa Sheha. Ni jambo ambalo nalo limeleta maelezo marefu kwa Wajumbe wote karibu. Katika Mswada huu niliowasilisha katika kamati, tulipendekeza elimu ya kidato cha nne lakini busara za kamati waliona itapelekea kuachwa katika uteuzi watu wenye uadilifu na wanaoendelea kufanya vizuri. Hivyo suala hili naliachia Baraza lako tukufu kulifanyia maamuzi, kwa sababu mimi kama Serikali ndani ya Kamati nishakubali kwamba busara za kamati zilizonishauri kuondosha kiwango cha kidato cha nne. Sasa mimi nililikubali kwenye kamati na

mapendekezo ya kamati na marekebisho ya kamati yameonesha. Kwa hivyo, uamuzi utakuwa ni wa Baraza hili tukufu.

Kuhusu suala la kudharau na kuwaita, mimi jambo moja tu sikulifurahia kama Waziri ambaye ninayesimamia hawa viongozi ambao wametajwa humu. Kuhusu suala la kuwadharau na kuwaita wajinga Masheha ambao wana elimu ya chini, hili sikulifurahia hata kidogo. Mwerevu siye aliyesome tu peke yake na mjinga siye aliyekuwa hakusoma peke yake. Kwa hivyo Serikali inahisi si vyema kuwaita Masheha wetu kuwa ni wajinga kwa sababu ya kutokuwa na elimu kubwa, sio kigezo cha ujinga, sio kigezo cha mwisho kuwa ndio wajinga, hapana. Kwa hivyo mimi kama Waziri ninayesimamia viongozi hawa nisingependa sisi kama Wawakilishi wa wananchi tukawa tumewafikisha huko Masheha wetu, tukawatwisha jina la ujinga. (*Makofi*)

Upokeaji wa taarifa za mikutano. Kama alivyosema Mhe. Mohammed Aboud Mohammed, Sheha anatakiwa awe na taarifa ya mikutano katika eneo lake. Na huu utaratibu umekuwa ukifanyika lakini sasa tunaweka rasmi kwenye sheria kwamba yule mtoa kibali yule kama tunaamini kwamba yeye yule ni mwenyekiti wa Kamati ya Ulinzi na Usalama katika Sheria yake na Jeshi la Polisi ni moja kati ya vyombo na wajumbe wanaoingia kwenye vikao, haiwezekani kwamba sekta ifanye maamuzi mwenye eneo akawa hana habari.

Kwa hivyo, anachotakiwa Jeshi la Polisi ni kutoa taarifa, sio Sheha ndio atatoa taarifa, hapana. Polisi inatoa taarifa kwa Sheha kwamba siku fulani kutafanyika mkutano katika Shehia yako na kinachofanyika na hii itakuwa *safe* zaidi kwa yale malalamiko ambayo baadhi yetu wanasiasa tumekuwa tukiyatoa, kwamba hatakuwa na nafasi tena Sheha kuja kusema kwamba hana taarifa na hasa kwa sababu kumbukumbu hizi zitakuwa zinahifadhiwa kwa mujibu wa utaratibu tunauanzisha wa kuwa na Afisi ya Sheha na Katibu wa Sheha, kumbukumbu zitabakia pale. Sasa silioni hili jambo kama ni baya, hili jambo ni zuri na linaondosha hiyo mikingamo ambayo baadhi ya Wajumbe wameizungumza. (*Makofi*)

Hoja ya tisa, sifa ya ukaazi ya Sheha katika Shehia husika. Bado Serikali tunaona miaka iliyoainishwa katika sheria tunayoipendekeza inatosha kwa vile hiki ni kigezo cha ukaazi. Hoja ya kumi ilikuwa ni sifa ya elimu ya Katibu wa Sheha. Sifa iliyoainishwa awali ilikuwa kidato cha sita peke yake. Ushauri wa Kamati ni kwamba kibakie kidato cha sita au elimu inayolingana nayo. Unaweza ukawa umesoma kidato cha nne, ukenda ukasoma cheti cha fani fulani, hiyo ndio tafsiri ya elimu inayolingana nayo. Kwa hivyo Serikali bado marekebisho haya yaliyofanyika kwenye Kamati ya elimu inayolingana nayo sisi tunayakubali.

Hoja ya kumi na moja ni tofauti ya mishahara baina ya Sheha na Katibu wa Sheha. Kiwango cha mishahara kinaangalia maeneo matatu ndani ya Sheria ya Utumishi wa Umma; Cheo, elimu na uzoefu. Kwa hivyo hapa hakuna na hii pengine jambo ambalo linaonekana liwapelekee kuonekana Masheha wadharaulike, ni kwamba kama Sheha ndio mkubwa katika Shehia atalipwa mshahara wake kwa mujibu wa cheo chake alichoteuliwa na Katibu wa Sheha atalipwa mshahara wake kwa mujibu wa *scheme of service* itakayoundwa baadae ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ambayo itafuata masharti yote ya Utumishi wa Umma. Kwa hivyo vigezo hivi ndivyo vitakavyofuatwa katika kulipa mishahara. (*Makofi*)

Hoja ya kumi na mbili ni kiapo cha Sheha. Wajumbe wengi walionesha *concern* zao za kuona kwamba kiapo kina makosa. Kwanza kwenye Kamati tulirekebisha lile neno Allah tukasema Mungu. Kwa hivyo Mungu kila mmoja ana Dini ambayo anaiamini mwenyewe. Mtu ataapa kuwa Sheha kwa Mungu anayemuamini lakini sisi kama Serikali tunakubali na maoni yaliyotolewa na Wajumbe. Hivyo kiapo kitarekebisha ili kiendane na viapo vilivyobainishwa katika Sheria Nam. 1 ya viapo ya Zanzibar ya 1986.

Hoja ya kumi na tatu, uwajibikaji wa Sheha kwa Mkuu wa Wilaya. Suala hili ni rahisi, ni taratibu tu za kiutwala kama ilivyo Katibu Mkuu kuwajibika kwa Waziri ambaye anateuliwa na Rais. Katibu Mkuu, lakini anawajibika kwa Waziri katika kazi zake za kila siku, Wakurugenzi kuwajibika kwa Katibu Mkuu badala ya kuwajibika kwa Rais ambao wanateuliwa na Rais. Kwa hivyo ni utaratibu wa kawaida tu kwamba ngazi iliyu juu yake ndio anapaswa au mtumishi anapaswa kuwajibika kwake.

Hoja ya kumi na nne Masheha kupatiwa Afisi. Ufafanuzi ni kwamba Serikali imejipanga kuwapatia afisi Masheha kama ilivyo afisi za Mikoa na Wilaya kama inavyoonekana katika kifungu cha 4 (1) cha Mswada na ndio maana sasa kila Sheha akawekewa Katibu. Kwa hivyo afisi ya Sheha itakuwa ni afisi kamili ya kiutawala ndani ya eneo husika. (*Makofi*)

Hoja ya kumi na tano ni mipaka ya Shehia na idadi ya watu katika Shehia. Ufafanuzi ni kwamba vigezo vya Shehia ni kama vilivyoainishwa katika kifungu cha 7(3) cha mswada huu. Aidha, kwa mujibu wa Katiba ya Zanzibar ibara ya 120(3) imebainishwa kuwa ugawaji wa majimbo utazingatia uwiano wa watu kwa mujibu wa sensa ya wakati husika. Sasa hatuwezi kwenda nje ya masharti ya Katiba yalivyo. Kwa hivyo, kuiweka namba kwamba Shehia inatakiwa iwe na watu 20, utakuwa hufanyi jambo. Kwa hivyo, kila idadi ya watu inapozidi, inabidi ulete sheria kuja kurekebisha. Tumehisi sio busara tuwache kwamba vigezo vyengine vitakuwa ni uwiano kama ilivyo katika Katiba, uwiano wa watu kulingana na sensa ya mwaka husika.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya kumi na sita uwezo wa Mikoa kuibua miradi. Mageuzi yanayofanyika ya sheria ya Serikali za Mitaa, yametoa uwezo kwa Serikali za Mitaa kuanzisha kuanzia ngazi ya Shehia kuweza kuibua miradi. Utaratibu huu utawezesha Mikoa kuwa na miradi. Kifungu cha 24 cha Mswada wa sheria hii, kinazungumzia kazi za Sekretarieti ya Mkoa ambapo suala la miradi litaratibiwa na kufanyika katika ngazi ya Mikoa.

Mhe. Mwenyekiti, tunaondokana na ule utaratibu tulionao sasa kwamba mipango inanzia juu halafu inakwenda chini. Kwa hivyo, kiunganishi kati ya Serikali za Mitaa na Serikali za Wilaya ni Mkoa na Serikali Kuu. Kwa hivyo, miradi itaibuliwa huko na hatimaye itafikishwa kwenye Tume ya Mipango ya Taifa na itaweza kufanyiwa kazi.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya kumi na saba uwezo wa kumtambua mtu anayetaka kuhatarisha amani. Waheshimiwa Wajumbe naomba tutambuwe kwamba *system* kwa maana ya serikali. Kiongozi aliyepewa mamlaka haya ana vyombo na mfumo unaofanyakazi ya kumuwezesha kumbaini mtu anayetaka kuhatarisha amani. Kwa msingi huo kifungu hiki kimewekwa mahususi, ili kukinga maovu kuliko kusubiri matukio kutokea. Hata hivyo, watendaji wenye nyadhifa za aina hii ni viongozi wenye hekima na busara na kamwe hawakuwahi na hawawezi kufanya vitendo vya ukiukaji wa sheria.

Mhe. Mwenyekiti, katika hili nataka niseme tumeshuhudia maovu chungu nzima yamefanyika ndani ya nchi hii. Miundombinu imeharibiwa, barabara zimechomwa, mali za serikali zimechomwa, askari wamechinjwa. Sasa unapobaini, vyombo vikikupa habari kwamba kuna mtu anataka kufanya tukio hili, wageni wametiwa tindikali, mabomu yametokea. Sasa tusijifanye haya mambo hatuyajui.

Kwa hivyo, wenye mamlaka wanapewa mamlaka kwa madhumuni, inapotokezea mtu anatiliwa shaka aweze kuwekwa ndani kwa muda, ili kuepusha lile jambo lisitokee. Hatuwezi sisi siku zote kazi yetu tukawa tunasubiri matukio yatokee halafu ndipo tuchukuwe hatua, wakati athari imeshatokea na *system* hii ipo dunia nzima. Sio kwamba ni hapa kwetu tu, sasa haiwezi kuwa kioja kwetu.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya kumi na nane vigezo vya uadilifu vitakavyotumika kumtambua Sheha. Vigezo vinavyotumika ni vya Sheria ya Utumishi wa Umma namba 2 ya mwaka 2011, inayohusu usalama wa serikali, kifungu cha 78(2)(b). Aidha, kifungu cha 32 cha Kanuni za Utumishi wa Umma kinachohusu miiko ya Utumishi wa Umma kimezingatia suala hili.

Kwa hivyo, tukitaka kumbukumbu, Waheshimiwa Wajumbe tumekuwa tukilalamika, kwamba serikali hii kazi yake inatunga sheria inaweka kwenye *shelf*. Ni vizuri na sisi watunga sheria, sheria tukishatangaziwa na Mhe. Spika, pale kwamba imekubaliwa basi tutafute nakala za sheria zile tuzisome na tuzielewe.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya kumi na tisa vigezo vya kuunda Shehia kuwahusisha viongozi watatu tu. Kifungu cha 2(a) cha Katiba ya Zanzibar ya mwaka 1984 kimempa mamlaka Mhe. Rais kuigawa Zanzibar katika mipaka ya kiutawala kwa kufuata utaratibu uliowekwa na sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi. Ikumbukwe kwamba mipaka hii ni ya kiutawala na sio ya kiuchaguzi.

Kwa hivyo, tusijielekeze katika mipaka ya kiuchaguzi, mipaka inayozungumzwa hapa ni ya kiutawala, ambayo inampa Rais mamlaka na sheria ndizo zinazowapa mamlaka Waziri na Mkuu wa Mkoa kumshauri Rais, baada ya kuagizwa na yeye kuweza kukifanyia kazi kifungu hiki. Hatuzungumzii mipaka ya kiuchaguzi.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya ishirini vigezo vitakavyotumika kumtoa Mkuu wa Mkoa kutoka kwenye siasa na kuwa mtumishi wa umma. Waheshimiwa tunasahau mara moja, vigezo vitakavyotumika ni kama vilivyoainishwa katika Katiba ya Zanzibar ya mwaka 1984, katika mabadiliko yaliyofanyika mwaka 2010 kwenye kifungu cha 62, hivi ndivyo vigezo.

Mhe. Mwenyekiti, hoja ya ishirini na moja Mzanzibari pekee kuhusika katika nafasi za uteuzi. Sheria ya Mzanzibari namba 5 ya mwaka 1985, imeelezea kuwa Mzanzibari ni lazima awe Mtanzania. Kwa hivyo, mswada huu wa sheria kimsingi umezingatia suala hilo la sheria kama lilivyoelezwa. Hizo ndizo hoja ambazo zilikuwa zimejitokeza kwa ujumla. Sikuweza kusema nani kasema nini, nimejipusha sana na hilo. Nimejaribu kutoa maelezo na hoja zilivyojitokeza kijumla.

Mhe. Mwenyekiti, kulikuwa na mengineyo matatu ambayo ningependa nayo niyaseme kabla sijatoa hoja.

La kwanza lilikuwa ni neno la ukorofi. Pengine Waheshimiwa Wajumbe, wangependa neno "ukorofi" liwekwe kwenye sheria, lakini sisi kama serikali tunasema haliwezi kuingizwa katika sheria ikiwa kama ni sifa ya kumuondoa Sheha, ila zitatumika Sheria na Kanuni za Utumishi wa Umma, katika kumuondosha huyo Sheha ambaye atafanya vitendo ambavyo havikubaliki katika maadili ya utumishi wa umma.

Kifungu namba 5 na kifungu namba 32 vinavyohusu miiko ya Utumishi wa Umma, kinafafanua vizuri sana, kwa hivyo hatuna haja tena tuka- *duplicate* mambo, tukatafuta na kifungu kingine tukakiweka kwenye sheria nyengine, wakati sheria hizi zote mbili zinatambua, na sheria nyengine zote za nchi ziliopo ndani ya nchi hii. Ndio maana zile sheria ambazo zitakuwa zina ukakasi na sheria hii basi sekta zitapaswa kuzirekebisha. Lakini zile ambazo hazina ukakasi, sheria zile zitatumika katika kuwabana watumishi watakaoajiriwa katika maeneo haya.

Mhe. Mwenyekiti, hoja imekuja kwamba miswada miwili kuhusishwa kwa hati ya dharura ni kwamba pamoja na sababu zilizoainishwa hapo awali, miswada hii inaonekana kama kuna jambo hivi. Hakuna jambo, miswada hii kwanza inategemeana. Kuna mambo bila kupitisha sheria hii Tawala za Mikoa, kwenye *local government* hatuwezi kuyatekeleza. Kuna mambo bila kupitisha sheria ya Serikali za Mitaa, sheria hii haiwezi kuyatekeleza.

Hiyo ndio sababu kubwa iliyofanya miswada hii iletwe kwa pamoja na kwa hati ya dharura. Sababu kwa nini imeletwa nilizieleza juzi, wanaotaka kujua sababu hizo na mjumbe mmoja jana alizitaja, waende wakaangalie Hansard, sina haja tena hapa ya kuweza kutoa maelezo ya kupoteza muda.

Jengine la tatu ni suala la uwiano wa kijinsia na vijana, limezingatiwa katika mswada huu chini ya kifungu cha 25(3) cha sheria ya mswada huu.

Mhe. Mwenyekiti, niendeleo tena kuwashukuru na kuwapongeza sana Waheshimiwa Wajumbe wote waliochangia mswada huu, wale waliokubali na wale waliokuwa hawakuukubali, hayo ndio mawazo yao na maoni yao.

Kwa hivyo, mimi nawapongeza kwa kutoa maoni hayo, lakini niwaombe Waheshimiwa Wajumbe kwamba mswada huu una nia njema ya kuletwa hapa na una faida kwa maendeleo ya wananchi wetu.

Mhe. Mwenyekiti, niendeleo kukushukuru pia wewe kwa kunipa nafasi ya kuja kufanya majumuisho ya mswada juu ya maoni yaliyotolewa na Waheshimiwa Wajumbe. Baada ya kwisha kusema hayo, sasa naomba kutoa hoja.

Mhe. Mwenyekiti: Ahsante sana Mhe. Waziri. Sasa Waheshimiwa Wajumbe kwanza ningeomba wale wote ambao wametoka nje ya ukumbi warudi kwa ajili ya kumaliza hii shughuli yetu ya leo, ningewaomba wajumbe wote wawepo hapa.

Jengine sasa ningewahoji Waheshimiwa Wajumbe. Wale wanaokubali hoja ya Mhe. Waziri wanyooshe mikono. Wanaokataa. Wanaokubali wameshinda. (*Makofi*)

Mhe. Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais Tawala wa Mikoa na Idara Maalum za SMZ: Mhe. Mwenyekiti, sasa naomba kutoa taarifa kwamba Baraza lako tukufu likae kama Kamati ya Kutunga Sheria, ili kupitia mswada huu kifungu baada ya kifungu. Naomba kutoa hoja.

KAMATI YA KUTUNGA SHERIA

Mswada wa Sheria ya Tawala za Mikoa ya Mwaka 2014

Sehemu ya Kwanza

Masharti ya Utangulizi

- Kifungu 1   Jina fupi na kuanza kutumika.
- Kifungu 2   Matumizi.
- Kifungu 3   Ufafanuzi pamoja na marekebisho yake.

Sehemu ya Pili

Kuanzishwa kwa Ofisi za Utawala katika Ngazi za Mikoa, Wilaya na Shehia na Uteuzi wa Viongozi wake.

Mhe. Abdalla Juma Abdalla: Mhe. Mwenyekiti, nilipokuwa nachangia nilijaribu kuishauri serikali kwamba hiki kifungu hakisomeki vizuri, ukiangalia kichwa cha maneno na hiki kifungu nambari 4(1), kinavyosomeka hakiowani na kile kichwa cha maneno. Kwa hivyo, nikapendekeza neno Tawala za Mikoa liondolewe na badala yake iitwe utawala katika kila Mkoa, Wilaya na kadhalika. Sasa sikusikia hilo jawabu.

Vile vile, kifungu kidogo cha (2) nilisema pafanywe marekebisho hayo na kifungu kidogo cha (3) pia nilisema maneno tawala za mikoa ziondolewe, pawekwe amani na utawala zilizotajwa chini ya kifungu kidogo cha kwanza cha kifungu hiki. Lakini naona sijasikia maelezo yoyote ya marekebisho au kama hayajakubalika labda.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Mwenyekiti, ni kweli jana Mhe. Mjumbe alitoa hoja hiyo. Lakini Mhe. Mwenyekiti, ukisoma jina la sheria yenyewe

kifungu cha Kwanza ambacho tayari tumekipitisha, sheria hii ni sheria ya Tawala za Mikoa na ukisoma Kifungu cha 4, 2, na 3 na ukisoma kwenye *marginal note*, yote hayo yanaelezea kuanzishwa kwa ofisi zenyewe sasa za tawala za mikoa. Sasa ile *title* ya pale ya Sehemu ya Pili, nadhani ile u ni *typing arrow*, isomeke kuanzishwa kwa ofisi za tawala katika ngazi za Mikoa, Wilaya na Shehia na uteuzi wa viongozi wake.

Mhe. Abdalla Juma Abdalla: Mhe. Mwenyekiti, kwa kuwa tunafanya marekebisho ya *title* yenyewe basi tuendelee. (Makofi)

Kifungu 4   Kuanzishwa kwa Ofisi ya Tawala za Mikoa pamoja na marekebiso yake.

Kifungu 5   Uteuzi na sifa za Wakuu wa Mikoa na Wilaya pamoja na marekebisho yake.

Kifungu 6   Kujaza nafasi iliyowazi ya Mkuu wa Mkoa na Wilaya.

Kifungu 7   Vigezo vya kuanzishwa Shehia.

Kifungu 8   Uteuzi na sifa za Sheha pamoja na marekebisho yake.

Mhe. Salma Mohammed Ali: Mhe. Mwenyekiti, nakushukuru wakati nilipokuwa nikichangia, niliipongeza sana serikali kwa kuweka umri wa Sheha kwa kuanza na miaka 40. Lakini vile vile nilimuomba Mhe. Waziri atueleze umri wa mwisho wa mtu kuwa Sheha. Jibu la swali hili sikulisikia, namuomba Mhe. Waziri anifahamishe.

Mhe. Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais Tawala wa Mikoa na Idara Maalum za SMZ: Mhe. Mwenyekiti, ni kweli Mhe. Salma Mohammed alihoji hilo jambo kwamba umri wa Sheha wa kuanzia ni miaka 40 na huyu kwa sababu atakuwa ni mtumishi wa umma atafuata yale yale masharti ya utumishiwa umma, na katika sheria ya utumishi wa umma kunatoa nafasi ya mtu ambaye amefika umri wa miaka 60 na kama serikali inamuhitaji kwa kazi zake aweze kupata mkataba.

Mhe. Salma Mohammed Ali: Mhe. Mwenyekiti, majibu ya Mhe. Waziri nimeyaelewa, lakini hapa ni lazima tufikirie kwamba binadamu ni tofauti na viumbe wengine, kila anapokuwa huwa akili zinapungua na hurudi akawa kama mtoto. Kwa hiyo, ni lazima Sheha awe ni mtu wa busara na mawazo mazuri, hivyo ni lazima katika sheria hii tutizame umri. Kwa mfano, tunaweza tukamuweka mtu tukaona ana mawazo mazuri, lakini wakati

mwengine ule umri wake ulivyokua ikiwa wakati mwengine fikra zake haziko tena sawa sawa. Hivyo, namuomba Mhe. Waziri alizingatie hili.

Mhe. Mwenyekiti: Nafikiria Mhe. Salma Mohammed Ali, Mhe. Waziri amelieleza vizuri kwamba yatafuatwa masharti ya utumishi wa umma, ambayo masharti ya utumishi wa umma umri wa kustaaфу ni miaka 60, lakini inaweza ikaongezwa kama anahitajika miaka 65. Kwa hiyo, hoja yako imejibiwa vizuri na ninafikiri utaridhika na hilo.

Mhe. Saleh Nassor Juma.

Mhe. Saleh Nassor Juma: Ahsante sana Mhe. Mwenyekiti, wakati jana nilipokuwa nikichangia katika hii ibara au kifungu cha 8 miongoni mwa sifa hizi zilizowekwa za Sheha.

Kwa kweli, nilisema kwamba hii sifa ya kujua kusoma na kuandika tu kwa sasa hususan kipindi hiki, ambacho ni kipindi cha maongezeko ya sayansi na teknolojia, kumlinganisha Sheha wetu na yule wa mwaka 1964, yaani akina Sheha Subi na wao walikuwa hawaangalii elimu, walikuwa na taaluma zao nyengine pamoja na sifa nyengine.

Lakini kwa sasa ulimwengu huu lazima Sheha awe *creative*, sasa kumuweka tu Sheha kwamba ajue kusoma na kuandika kama mimi mwanasiasa wakati yeye ni mtumishi wa serikali, hili haliingii akilini. Sasa kama ni mtumishi wa umma Sheha basi hii sifa ya kidatu cha nne kwa uchache basi iendelee kubaki hapa hapa. Kwa hivyo, naomba sana hii sifa ya elimu ya kidatu cha nne.

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Waziri.

Mhe. Waziri wa Nchi (OR), Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ: Mhe. Mwenyekiti, sisi tumekubaliana na marekebisho ya kamati na kama sasa kuna mtu hakubaliani nayo, basi Baraza liamue ndivyo majibu yangu ya mwisho yalikuwa hayo. (*Makofi*)

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Saleh Nassor Juma.

Mhe. Saleh Nassor Juma: Mhe. Mwenyekiti, mimi si Mjumbe wa kamati, isipokuwa ni Mjumbe wa Baraza hili. Sasa mimi sikubaliani na maamuzi ya kamati ya kuweka hii kujua kusoma na kuandika tu kama alivyokuwa Sheha Subi mwaka 1964, yaani sikubaliani kabisa kiwango cha elimu kiwepo. (*Makofi*)

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Ussi Jecha Simai (Mwenyekiti wa Kamati ya Katiba, Sheria na Utawala).

Mhe. Ussi Jecha Simai (Mwenyekiti wa Kamati ya Katiba, Sheria na Utawala): Ahsante Mhe. Mwenyekiti, na mimi nataka niseme chochote kuhusiana na kifungu hiki cha 8 kuhusu hizi sifa za Sheha. Mhe. Saleh Nassor Juma alisema kwamba yeye si Mjumbe wa Kamati kweli na hawezi kuwa katika kamati zote akawa mjumbe. (*Makofi*)

Lakini Wajumbe wa Kamati ni Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi na wao, isipokuwa Baraza hili lina maamuzi ya kuweza kuamua na wao sio watu wa mwisho kwamba wanaweza kuamua juu ya jambo linalohusu Baraza la Wawakilishi, lakini tumetoa mapendekezo. Mhe. Mwenyekiti, sababu za mapendekezo yetu tumeangalia kwa sababu kazi ya Usheha tunaijua ilivyo kwamba ni kazi ya hatua ya chini, lakini ni kazi ya kwanza ngumu katika utawala wa serikali. (*Makofi*)

Kwa hivyo, tukaona kwamba Masheha wetu waliopo umri wao ndio huu tunaotaka miaka 40 kuanzia, lakini kwa hivi sasa tukitaka mtu wa elimu ya kidatu cha nne basi kwa huko zamani yenyewe pia ilikuwa haipo. Hivyo, kwa sasa hivi watu wengi wenye elimu ya kidatu cha nne bado wadogo, lakini sheria mama huku inazungumzia. (*Makofi*)

Mhe. Mwenyekiti, nadhani Waheshimiwa Wajumbe wenzangu waone kwamba sheria kwa kuwa ni jambo ambalo linazaliwa, linakua na linakufa, basi wakati utafika tutachagua Sheha wa elimu ya juu, yaani *degree* ya kwanza. Lakini tukitaka kwa watu hawa wa sasa hivi bado tutakosa zile sifa nyengine za Masheha. Kwa hiyo, tukaona aa! Basi acha, lakini huyu Katibu wake sasa tumnyanyue kwa sababu yeye ndiye atakayekuwa mtendaji mkuu. (*Makofi*)

Lakini tukizingatia masuala ya elimu Mhe. Mwenyekiti, nitoe mfano na wala sitaki kumuumiza mtu, tukiangalia historia kwanza kifungu cha 16 cha sheria hii tunayoifuta, kimeeleza hivi hivi kwamba sifa hizo zimetajwa na hizi zimetolewa tu zikaingizwa huko.

Vile vile suala jengine pia si kwamba kwa sababu elimu kubwa tu ndio mtu anakuwa na uwezo mkubwa. Kwa mfano, mzuri Mhe. Abdi Mosi Kombo wakati wa utawala wa Mhe. Rais Mstaafu Mzee Aboud Jumbe, yeye alikuwa Katibu wa Tume ya Mipango, lakini je, tukija tukitafuta hizi sifa nyengine. (*Makofi*)

Mhe. Mwenyekiti, namuomba Mhe. Mjumbe pamoja na Waheshimiwa Wajumbe wengine, kwamba hiki kwa sasa tukikubali kifungu tukipitishwe twende nacho na muda utakwenda tutafika pahala sheria hii itarekebisha na kama hatukurekebisha sisi, basi watakuja kurekebisha wengine. (*Makofi*)

Mhe. Mwenyekiti, ahsante sana.

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Saleh Nassor Juma, pamoja na maelezo ambayo alieleza Mhe. Waziri wakati wa majumuisho lakini umejibiwa tena na Mhe. Waziri. Sasa nisikilize mimi nimalize kusema Mhe. Saleh Nassor Juma, natarajia wewe kwa uzoefu wako unajua utaratibu wa Baraza, huwezi kuwa mimi nasema na wewe unasema.

Sasa nauliza hivi kwamba pamoja na maelezo ya Mhe. Waziri ambayo aliyaeleza katika majumuisho yake, pia majibu ambayo amejibu tena Mhe. Waziri, vile vile na maelezo ya Mwenyekiti wa Kamati. Sasa nataka kukuuliza hujaridhika na majibu hayo?

Mhe. Saleh Nassor Juma: Kwanza Mhe. Mwenyekiti, kwa niaba ya wapiga kura wa Jimbo la Wawi, nitumie fursa hii kukuomba radhi kwamba nilikukatisha wakati unaongea. Kwa kweli, mimi ni mzoefu sana katika mambo ya Mabunge na sio hili Baraza la Wawakilishi tu, nimeshawahi kuwa Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano, nimeshawahi kutembelea Mabunge kadhaa ya Ulimwengu ya *Commonwealth* na mengine. (*Makofi*)

Sasa katika hili nije kwenye hoja sasa, kwamba pamoja na majibu mazuri ya Mhe. Waziri wa Nchi (OR), Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ wangu pale mdogo wangu Haji Omar Kheri, pamoja na majibu ya Mhe. Mwenyekiti wa Kamati ambaye ni mwanasheria *in profession* mimi ni mwalimu *in profession* sawa sawa.

Kwa hivyo, katika hili Mhe. Mwenyekiti pamoja na mambo yote inaonekana kamati haikufanya *feasibility study* kwa sababu wale *form VI* wote ni wadogo sasa hivi. Lakini hivi sasa kuna *PhD holders* ni walimu waliostaafu, kuna *first Degree holders* wastaafu, kuna kadhaa wa kadhaa wamestaafu watu huko. (*Makofi*)

Hivyo, hii mimi sikubaliani nalo hili. Kwa maana hiyo, naomba kigezo cha elimu kiwekwe, wako *Form VI* waliokuwa sasa hivi ni watu wazima wana miaka 50, wapo *PhD holders* wana miaka sitini na wanaendelea wameshastaafu, hili sikubaliani nalo na Baraza liamue katika hili. (*Makofi*)

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Saleh Nassor Juma, unaniweka katika nafasi ya kuchukua maamuzi sasa na maamuzi yenyewe ni ya kupiga kura. (*Makofi*)

Tunapiga kura kwa ajili aidha ya kukikubali kifungu hiki na watakaoshinda ni walio wengi ndio maana ya kura. Sasa naomba tupige kura kwa kumwita mtu mmoja mmoja au tunyooshe mikono, sawa kwa sababu ni hoja ndogo sana tupige kura kwa kuuliza na kwa kuhesabu kura kwa kunyoosha mikono sawa.

Wajumbe: Ndio!

Mhe. Mwenyekiti: Sasa Waheshimiwa Wajumbe, nauliza anayewafiki kwamba kuwe na mabadiliko na Sheha asiwekewe kiwango cha elimu ya kidato cha nne wanyooshe mikono. Nikitizama tu ni wengi zaidi, lakini na wasioafiki kwamba aendele kuwekewa kiwango cha elimu ya kidato cha nne wanyooshe mikono. Nyoosheni mikono, mikono ndio inayohesabiwa ni kumi na nne.

Waheshimiwa Wajumbe, ahsante. (*Makofi*)

Waheshimiwa Wajumbe, matokeo ni kwamba wale..., tusikilizane Waheshimiwa Wajumbe, matokeo ni kuwa wale wanaoafiki kwamba elimu ya Sheha isiwe kidato cha nne ndio walioshinda. (*Makofi*)

(*Hoja ilitolewa iamuliwe*)

(*Hoja iliamuliwa na kuafikiwa*)

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, tunaendelea.

Kifungu 8 - Uteuzi na sifa ya Sheha pamoja na marekebisho yake.

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Mwajuma Faki Mdachi, maamuzi yameshatoka na tumefunga tuendelea.

Kifungu 9 - Kuondolewa Sheha katika Afisi.
Kifungu 10 - Kuanzishwa Nafasi ya Katibu wa Sheha.
Kifungu 11 - Sifa za Katibu wa Sheha pamoja na marekebisho yake.

Sehemu ya Tatu

Kazi na Majukumu ya Mkuu wa Mkoa, Mkuu wa Wilaya na Sheha

Kifungu 12 - Kazi na Majukumu ya Mkuu wa Mkoa pamoja na marekebisho yake.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, subirini nikuulizeni ndio mujibu, hivyo mtakuwa mnaleta fujo.

Kifungu 13 - Mamlaka ya Mkuu wa Mkoa, Mkuu wa Wilaya pamoja na marekebisho yake.

Mhe. Salim Abdalla Hamad: Basi kwa vile Baraza limeamua twende tu naondoa haya, twende tu.

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Salim Abdalla Hamad, hoja yako ni nini?

Mhe. Salim Abdalla Hamad: Naondoa hoja yangu twende tu.

Mhe. Mwenyekiti: Tuendeleo.

Kifungu 14 - Majukumu na Kazi za Mkuu wa Wilaya pamoja na marekebisho yake.

Kifungu 15 - Uteuzi na Sifa za Katibu Tawala wa Mkoa na Wilaya pamoja na marekebisho yake.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, naomba nidhamu sana.

Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria: Mhe. Mwenyekiti, hapa tupo katika ...

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, sasa na aseme mmoja mmoja masikio mawili lakini tunasikiliza kitu kimoja.

Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria: Mhe. Mwenyekiti, hapa tuko katika Baraza na hivi sasa tunapitisha vifungu na vifungu hivi ni sheria. Kiutaratibu ni kwamba kinasomwa kifungu kikishakusomwa kifungu, unauliza kama kuna tatizo lolote mtu anasema, hakuna ndio tunasema ndio au hapana. Lakini kusema ndio tu kabla ya kifungu sivyo, kwa hivyo huo mswada wote itakuwa sivyo hatujaipitisha. Kwa hivyo naomba ...

Wajumbe: Hapa wajumbe walifanya zogo.

Mhe. Mwenyekiti: Subirini msikilize hoja ya Mheshimiwa Waziri nyamazeni.

Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria: Mhe. Mwenyekiti, bado nasema. Nasema nafikiri umenipa ruksa utaratibu.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, ninayezungumza sasa hivi ni mimi Mwenyekiti, na ninapozungumza mimi sheria inasema kwamba nyinyi mnyamaze au vipi.

Wajumbe: Ndio.

Mhe. Mwenyekiti: Sasa mbona mnafanya mambo ya kitoto amesimama Mhe. Waziri anatoa maelezo naomba heshima iwepo Mhe. Hassan Hamad Omar, nasema hivi wananchi wenu wanakuangalieni hapa. Waheshimiwa Wajumbe, naomba nidhamu nasema tena, sisi ni viongozi, ni watu wazima hatuwezi kwenda kama hivi, ni vioo vya wananchi wetu. Hapa pana nidhamu zake, hatuwezi kukaa tukafanya fujo kama hivi. Mhe. Waziri endelea.

Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria: Mhe. Mwenyekiti, kama nilivyosema hapa tuko Barazani na tuna wajibu wa kupitisha huu mswada, ili uwe sheria na utaratibu wa kupitisha mswada ni kwamba kifungu kinasomwa, wewe unauliza kama tumekubali au hatukukubali tunasema ndio au hapana, baada ya kusomwa kifungu. Lakini, tukisema ndio au hapana kabla kifungu hakijasomwa ina maana hatujapitisha sheria.

Sasa ninachomba Mhe. Mwenyekiti, tuwe na nidhamu ya Barazani. Nidhamu ya Barazani ni kwamba wewe unasoma kifungu sisi tunaitikia ndio au hapana au kama kuna mtu ana matatizo anasema, baada ya kusoma kifungu. Vyenginevyo itakuwa mswada hatujaupitisha. Naomba tufuate utaratibu huo na huo ndio utaratibu wa Baraza, na hiyo ndio nidhamu ya Baraza la Wawakilishi, nakushukuru. (*Mkofi*)

Mhe. Mwenyekiti: Ahsante sana Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria. Waheshimiwa Wajumbe tunaendelea. Mhe. Salmin Awadh Salmin.

Mhe. Salmin Awadh Salmin: Ahsante Mhe. Mwenyekiti, nimemsikia sana Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria akitoa maelezo, lakini nataka tukumbuke kwamba mswada huu sisi sio mara ya kwanza kupitisha. Baraza hili limepitisha miswada mingi kwa mujibu wa taratibu. Lakini kinachosikitisha Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria yeye ndio kwanza ameingia sasa hivi kukaa kwenye kiti, hata kifungu kimoja hajashiriki.

Kwa hivyo, nadhani hii hoja yake anayoisema angetulia kwanza akasikiliza hili Baraza linakwendaje halafu atoe hoja. Hivyo, yeye ndio kwanza anakuja na tumepitisha vifungu vingi, alikuwa atulie Mhe. Waziri aangalie utaratibu unavyokwenda. Sisi sote tunajua utaratibu kwamba kifungu kinahojiwa baada ya kuhojiwa wanasema ndio au hapana, hakuna asiyejua suala hilo, lakini alikuwa asubiri kwanza kwa sababu ndio kwanza anakuja. (*Makofi*)

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Waziri, nakuomba ukae. Mhe. Salmin Awadh Salmin, alichokieleza Mhe. Waziri ni utaratibu ambao unatakiwa kufuatwa ndani ya Baraza. Sasa basi mimi naona tuendelee tuwache malumbano.

Waheshimiwa Wajumbe, tuendelee lakini kwa utaratibu huo huo tunaoutumia katika kupitisha miswada tunaendelea. (*Makofi*)

Kifungu 15 Mikoa na Wilaya	-	Uteuzi na Sifa za Katibu wa Tawala za pamoja na marekebisho yake.
Kifungu 16	-	Kazi za Katibu wa Tawala za Mikoa.
Kifungu 17	-	Kazi za Katibu Tawala za Wilaya ya Wilaya Ndogo pamoja na marekebisho yake.
Kifungu 18	-	Kazi na Majukumu ya Sheha pamoja na marekebisho yake.

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Mjumbe, uliyesimama kifungu kimeshapita na kimekubaliwa.

Mhe. Mjumbe Fulani: Mhe. Mwenyekiti, mimi nimeshasimama na nimeshapiga.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, tunaendelea. (*Makofi*)

Kifungu 19	-	Mamlaka ya Sheha pamoja na marekebisho yake.
Kifungu 20	-	Kazi za Katibu wa Sheha.

Sehemu ya Nne

Kamati za Maendeleo za Mikoa na Shehia

Kifungu 21	-	Kuanzishwa na Muundo wa Kamati ya Maendeleo ya Mkoa.

- Kifungu 22 - Kazi za Kamati ya Maendeleo ya Mkoa pamoja na marekebisho yake.
- Kifungu 23 - Kuanzishwa kwa Sekretarieti ya Mkoa.
- Kifungu 24 - Kazi za Sekretarieti za Mkoa.
- Kifungu 25 - Kuanzishwa Baraza la Ushauri la Shehia na Kazi zake.

Sehemu ya Tano
Masharti Mengineyo

- Kifungu 26 - Rais Kukasimu Mamlaka kwa Waziri na Mkuu wa Mkoa.
- Kifungu 27 - Kiapo cha Maafisa.
- Kifungu 28 - Usimamizi wa Fedha.
- Kifungu 29 - Utengaji wa Fedha.
- Kifungu 30 - Mikutano ya Kamati.
- Kifungu 31 - Kamati ya Ulinzi ya Mkoa na Wilaya.
- Kifungu 32 - Utaratibu wa Kisheria.
- Kifungu 33 - Kanuni.
- Kifungu 34 - Kufutwa na Kubakiza.

(Baraza lilirudia)

Mhe. Waziri wa Nchi (OR), Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ: Mhe. Mwenyekiti, ilivyokuwa Kamati ya Kutunga Sheria imeupitia mswada wangu kifungu kwa kifungu na kuukubali pamoja na marekebisho yake sasa naomba Baraza lako tukufu liukubali mswada huu. Naomba kutoa hoja.

Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Mhe. Mwenyekiti, naafiki.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, sasa niwaulize wale wanaokubaliana na hoja ya hiyo wanyooshe mikono, wanaokataa, waliokubali wameshinda. *(Makofi)*

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

(Hoja iliamuliwa na kuafikiwa)

(Mswada wa Sheria ya Tawala za Mikoa, ya Mwaka 2014)

(Kusomwa kwa Mara ya Tatu)

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Waziri wa Nchi (OR), Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ.

Mhe. Waziri wa Nchi (OR), Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ: Mhe. Mwenyekiti, naomba kutoa hoja kwamba Sheria za Mswada wa Sheria ya Tawala za Mikoa, ya Mwaka 2014 usomwe kwa mara ya tatu. Naomba kutoa hoja.

Mhe. Waziri wa Fedha: Mhe. Mwenyekiti, naafiki.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, sasa niwahoji wale wanaokubaliana na hoja ya Mhe. Waziri ya kusoma kwa mara ya tatu mswada wanyooshe mikono, wanaokataa, waliokubali wameshinda. (*Makofi*)

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

(Hoja iliamuliwa na kuafikiwa)

(Mswada wa Sheria wa Serikali ulisomwa mara ya tatu na kupitishwa)

KAULI ZA SERIKALI

Mhe. Waziri wa Nchi (OR), Ikulu na Utawala Bora: Mhe. Mwenyekiti, kwa ruhusa yako naomba kuwasilisha muhtasari wa Ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa mwaka 2012/2013.

Mhe. Mwenyekiti, naomba kuchukua fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujaalia afya njema na uzima na kuniwezesha kusimama hapa kuwasilisha ripoti za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa kipindi cha mwaka 2012/2013.

Mhe. Mwenyekiti, ni imani yangu kwamba Waheshimiwa Wajumbe wote tumepata vitabu viwili kimoja kinaonesha Ripoti ya Mkaguzi wa Hesabu kwa Mawizara, Mashirika na Taasisi za Serikali za Mapinduzi ya Zanzibar kwa mwaka wa fedha 2012/2013. Kitabu cha pili ni Ripoti ya Ukaguzi Yakiniifu kwa Miradi ya Maendeleo ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa mwaka wa fedha 2012/2013. Kwa hiyo, natoa *summary* tu na hayo ninayoyasema yote yamo ndani ya vitabu hivi.

Mhe. Mwenyekiti, kadhalika naomba nichukue fursa hii kukushukuru wewe binafsi Mhe. Mwenyekiti, kwa kunipatia fursa ya kuwasilisha ripoti hizi nilizozitaja kama Katiba ya Zanzibar ya mwaka 1984 kifungu cha 112(3)(c)

na kifungu cha 5 vinavyoelekeza. Kifungu cha 112(7) pia kinaelezea umuhimu wa Ofisi ya Mdhhibiti na Mkaguzi wa Hesabu za Serikali (CAG) kufanya kazi zake bila ya kuingiliwa.

Mhe. Mwenyekiti, naomba kuwasilisha Ripoti za Ukaguzi wa Mahesabu kwa kipingi cha mwaka 2012/2013, ambapo Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ameweza kukagua mahesabu ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar pamoja na kufanya Ukaguzi Yakinifu wa Miradi ya Maendeleo.

Katika ukaguzi huo mambo mbali mbali yameangaliwa yanayohusiana na mapato na matumizi katika wizara na taasisi zilizokaguliwa pamoja na kuangalia maeneo ya utalii, ambayo yakiimarishwa yanaweza kuchangia zaidi vyanzo muhimu vya ukusanyaji wa mapato. Maeneo hayo ni magofu ya Ras Mkumbuu, magofu ya Mkamandume, magofu ya Chwaka Tumbe na mapango ya Kigomasha.

Aidha, ukaguzi wa mazingira umefanyika kwa kuangalia athari zinazotokana na mabadiliko ya hali ya tabia ya nchi pamoja na athari zinazotokana na matumizi ya rasilimali za umma kutokana na shughuli za kiuchumi na za kijamii. Ukaguzi umebaini vile vile kwamba, matumizi ya rasilimali hizo imepelekea uharibifu wa mazingira na kuleta athari kubwa katika baadhi ya maeneo ya visiwa vyetu yakiwemo maeneo ya Kisiwa Panza, Micheweni, Pujini, Wambaa na Matemwe.

Mhe. Mwenyekiti, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, anawajibika kukagua mahesabu yote ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, mashirika na taasisi za umma pamoja na miradi mbali mbali ya maendeleo na kuwasilisha ripoti serikalini za ukaguzi baada ya kumalizika kazi za ukaguzi kwa mujibu wa Katiba ya Zanzibar kama nilivyogusia hapo juu kifungu 112(5) Katiba ya mwaka 1984.

Upeo na madhumuni ya ripoti za ukaguzi, Mheshimiwa Mwenyekiti, ripoti hizi zimekusanya taarifa za ukaguzi wa hesabu za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar zikiwemo Wizara, taasisi mbali mbali za Serikali pamoja na miradi ya maendeleo kwa Wizara na taasisi hizo.

Mhe. Mwenyekiti, ofisi ya CAG inaendelea kutoa ushauri na miongozo kwa taasisi mbali mbali za Serikali, juu ya kuimarisha viwango vya uwekaji wa kumbu kumbu za hisabu pamoja na uhifadhi na udhibiti wa rasilimali za umma, ripoti ya ukaguzi wa hisabu kwa Mawizara, Mashirika na taasisi za SMZ.

Mhe. Mwenyekiti, ripoti ya ukaguzi wa hisabu kwa Wizara Mashirika na Taasisi za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar inajumuisha taarifa za mapato na matumizi ya fedha, kutoka mfuko mkuu wa Hazina wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa kuzingatia sheria na taratibu zilizopitishwa na Baraza la Wawakilishi, ripoti hii imezingatia matumizi ya kawaida, matumizi ya maendeleo pamoja na michango mbali mbali kutoka kwa washirika wa maendeleo kwa kipindi cha mwaka ulioishia tarehe 30 Juni, 2013.

Kumekuwa na mabadiliko makubwa katika uwekaji wa kumbu kumbu za hisabu pamoja na udhibiti mzuri wa rasilimali za umma kwa baadhi ya taasisi za Serikali, hatua zaidi zinahitajika ili kupunguza dosari ndogo ndogo za kiutendaji zinazojitokeza mara kwa mara hasa katika uhifadhi wa kumbu kumbu za hisabu zikiwemo stakabadhi na kadhalika.

Mhe. Mwenyekiti, katika kipindi cha mwaka 2012/13 mapato yaliyokadiriwa kukusanywa ni jumla ya shilingi bilioni 308, 909,400,000/= hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2013 mapato yaliyokusanya ni jumla ya Shs. 294,852,046,000/= sawa na asilimia 95 ya makadirio, kukiwa na upungufu wa Shs.014,057,353,000/= sawa na asilimia 5 ya makadirio yote. Ukaguzi umebaini kwamba makusanyo yameongezekwa kwa mwaka 2012/13 kwa kukusanya jumla ya Shs. 294,952,046,000/= ukilinganisha na mwaka wa fedha 2011/12 ambapo makusanyo halisi yalikuwa Shs. 262,824,308,000/= ongezeko hilo ni Shs. 32,027,338,000/= ambalo ni sawa na asilimia 12.

Mhe. Mwenyekiti, katika kipindi cha mwaka wa fedha 2012/13 Serikali ilikadiriwa kutumia kiasi cha Shs. 307,797,186,000/= kwa ajili ya matumizi ya kazi za kawaida kutoka mfuko mkuu wa Hazina, ambapo jumla ya Shs. 289,088,085,000/= zimeingizwa na kutumika kazi mbali mbali za kawaida sawa na asilimia 94% ya makadirio ikiwa ni upungufu wa Shs. 018,709,100,100/= sawa na asilimia 6% ya makadirio.

Kwa upande wa matumizi ya maendeleo kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2012/13 Serikali ilikadiriwa kutumia kiasi cha Shs. 47,936,928,000/= kwa ajili ya matumizi ya kazi za maendeleo kutoka mfuko mkuu wa Hazina, ambapo jumla ya Shs. 27,538,397,000/= zimeingizwa na kutumika kwa kazi mbali mbali za maendeleo sawa na asilimia 57.4 ya Makadirio, ikiwa ni upungufu wa Shs. 20,398,531,000/= sawa na asilimia 42.6 ya Makadirio.

Ripoti ya Ukaguzi yakinifu, ukaguzi wa Miradi ya Manedeleo

Mhe. Mwenyekiti, ukaguzi wa miradi ya maendeleo kwa taasisi za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa kipindi cha mwaka 2012/13 umefanyika kitaalam kwa kufuata Sheria, kanuni na taratibu zilizopo kitaifa na kimataifa, ripoti hii

imekusanya taarifa za ukaguzi wa hisabu pamoja na utekelezaji wa miradi iliyokaguliwa ikiwa miradi mbali mbali ya Maendeleo ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na taarifa ya ukaguzi wa mazingira, ambapo taarifa ya utekelezaji wake itaelezea hali ya udhibiti na ufanisi katika utekelezaji wa miradi hiyo.

Ukaguzi huo umelenga kutoa picha halisi ya miradi mbali mbali ya maendeleo ya Serikali inavyotekelezwa kwa kuangalia na kuhakikisha kwamba taratibu na sheria kuhusu usimamizi, katika utekelezaji wa miradi hiyo unafuatwa ipasavyo na kwa mujibu wa Sheria kanuni na taratibu zilizopo nakuhakikisha kwamba fedha na rasilimali za umma zinatumiwa kama ilivyokusudiwa.

Mhe. Mwenyekiti, madhumuni ya kufanya ukaguzi yakinifu ni kuhakikisha kwamba fedha inayotolewa kutekeleza miradi inatumika kwa ufanisi na kuleta tija kwa wananchi, na kwamba matumizi yanayofanywa yamezingatia hali ya uchumi wa nchi na kuzingatia uwajibikaji katika matumizi ya rasilimali za umma. Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar inapanga malengo yake kwa kutoa kipaumbele kwa lengo la kuimarisha hali za maisha ya wananchi kiuchumi, pamoja na kupata huduma bora za kijamii. Katika kuhakikisha ufanisi wa malengo hayo ni lazima kuwepo kwa uwiano baina ya fedha zinazotolewa kutekeleza miradi hiyo na tija inayopatikana katika kutekeleza malengo hayo.

Mhe. Mwenyekiti, ukaguzi umebaini kwamba fedha nyingi zilizotolewa na Serikali pamoja na washirika wa maendeleo zilitumiwa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya ujenzi wa barabara, miundombinu maji safi na salama, vituo vya afya, ujenzi wa madarasa, na huduma mbali mbali za elimu. Pamoja na miradi ya ujenzi na vifaa vya mazingira.

Katika mwaka wa fedha 2012/13 Ofisi ya Udhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hisabu za Serikali zilikagua utekelezaji wa miradi mbali mbali ya maendeleo na inayohifadhiwa na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar pamoja na washirika wa maendeleo, ukaguzi umebaini baadhi ya miradi haikuweza kukamilika kwa wakati.

Mhe. Mwenyekiti, ukaguzi wa maeneo ya kihistoria, ukaguzi umebaini kwamba utalii ni chanzo muhimu cha kuongeza mapato kwa Serikali, kwani kuimarika kwa shughuli za utalii ikiwemo utunzaji na udhibiti wa maeneo ya kihistoria utasaidia Serikali kuongeza mapato yake, kwani utalii huchangia kwa wastani wa asilimia 20 wa pato la taifa kwa kila mwaka.

Ukaguzi umebaini kwamba baadhi ya sehemu za kihistoria ambazo ni vivutio vizuri kwa wageni wa ndani na nje ya nchi kudhibiti na utunzaji wa maeneo

hayo hauridhishi, baadhi ya maeneo yaliyokaguliwa ni magofu ya rasi Mkumbuu, magofu ya Mkamandume Pujini, Magofu ya Chwaka Tumbe, na Magofu ya Jambangome Wambaa. Kukosekana kwa utunzaji na udhibiti mzuri kwa maeneo ya kihistoria kunaweza kusababisha uvamizi pamoja na uharibifu na matumizi mabaya katika maeneo hayo na kupelekea kukosekana kwa mapato yanayotokana na vianzio hivyo.

Aidha, ukaguzi umebaini kwamba maeneo mengi ya kihistoria hayakuwekewa alama za utambulisho na kuonesha historia ya maeneo hayo. Maeneo hayo ni muhimu katika kuendeleza sekta ya utalii wa ndani na nje ambapo yakihifadhiwa na kutunzwa ipasavyo yataisaidia sana kukuza pato la Taifa.

Mhe. Mwenyekiti, ukaguzi wa mazingira, ukaguzi wa mazingira ni ukaguzi ambao unatumika kutafuta matokeo na athari za miradi, sera au mipango mbali mbali ya Serikali pamoja na miradi ya wananchi ili kuweza kupima athari za mipango hiyo ambazo hutokea wakati wa utekelezaji wa miradi hiyo na baada ya kukamilika kwa miradi hiyo. Ukaguzi huu hupima athari za kimazingira na kijamii katika maeneo ambayo yametengwa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi hiyo.

Katika ukaguzi huu mambo yanayozingatiwa ni kukagua maeneo mbali mbali ambayo yameathirika kwa namna moja au nyengine ambapo maeneo yaliyokaguliwa yameonekana kuathirika kimazingira kwa kiasi kikubwa na kuathiri shughuli mbali mbali za kijamii, ikiwemo kilimo, uvuvi, ufugaji na makaazi.

Mhe. Mwenyekiti, katika ukaguzi uliofanyika umebaini kwamba miradi mingi wakati wa utekelezaji wake haikuzingatia matakwa ya sheria ya usimamizi wa mazingira kwa maendeleo endelevu ya mwaka 1996. Yaani *the Environmental Management for Sustainable Development Act* ya mwaka 1996. Katika sheria hiyo mambo mengi yalipaswa kuzingatiwa wakati wa utekelezaji wa miradi hiyo kwa kufatilia hatua mbali mbali za utekelezaji kuanzia mwanzo hadi kukamilika kwa miradi hiyo na kufanya tathmini hatua baada ya hatua kwa mujibu wa matakwa ya sheria hiyo.

Aidha, ukaguzi umebaini kwamba maeneo mengi yaliyotumika kwa kuchimba mchanga, kifusi, matofali na ukataji wa mikoko yameathirika kimazingira kutokana kutokuwa na udhibiti pamoja na usimamizi mzuri katika utumiaji wa raslimali hizo. Matumizi ya raslimali hizo yanatokana na shughuli mbali mbali za maendeleo ya jamii, ikiwemo ujenzi wa barabara, ujenzi wa nyumba za kuishi, matumizi ya nishati na kadhalika.

Mchango wa Kamati za Baraza la Wawakilishi. Mhe. Mwenyekiti, Kamati za Baraza la Wawakilishi ni muhimu sana katika kujenga na kusimamia ya utawala bora na uwajibikaji wa matumizi ya raslimali za umma. Ofisi ya CAG imekuwa ikishirikiana na Kamati za Baraza la Wawakilishi katika ufuatiliaji na utekelezaji wa shughuli mbali mbali za Serikali pamoja na kuhakikisha kwamba Taasisi za Serikali zinatekeleza malengo yaliyojipangia kama ilivyoidhinishwa katika bajeti zilizopitishwa na Baraza la Wawakilishi.

Aidha, Kamati ya Kuchunguza Hesabu za Serikali yaani PAC imekuwa ikishirikiana na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali katika kufatilia ripoti zake na kutoa ushauri na mapendekezo mbali mbali kwa Serikali kwa lengo la kuimarisha ufanisi uwazi na uajibikaji wa matumizi ya raslimali za umma.

Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali inatoa shukurani za dhati kwa waheshimiwa wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi hususan wenyeviti wa Kamati za Kudumu za Baraza la Wawakilishi, pamoja na wajumbe wote wengine wa Kamati hizo kwa jitihada zao wanazozichukua katika kusimamia uajibikaji katika matumizi ya raslimali za umma.

Aidha, kwa upendeleo maalum naomba niwashukuru waheshimiwa wenyeviti na wajumbe wa Kamati za Kuchunguza Hesabu za Serikali yaani PAC pamoja na Kamati ya Kusimamia Ofisi za Viongozi Wakuu wa Kitaifa kwa jitihada zao mbali mbali wanazochukua katika kuimarisha Ofisi hii.

Napenda kutoa shukurani kwa wote waliochangia kwa namna moja au nyengine kuazia kazi za ukaguzi, ufatiliaji maeneo mbali mbali yaliyokaguliwa hadi kukamilika kwa ripoti hizi za ukaguzi kwa mwaka 2012/2013. Aidha, ninatoa shukurani zangu za dhati kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa jitihada mbali mbali zinazochukua katika kuimarisha Ofisi hii kiutendaji na maslahi ya watendaji kwa ujumla.

Vile vile napenda kuwapongeza na kuwashukuru wafanyakazi wote wa Ofisi hii kwa juhudi zao wanazozichukua hadi kufanikisha kukamilika kwa ripoti hii kwa wakati. Halkadhalika ninawashukuru viongozi na watendaji wakuu wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar na watendaji wa Taasisi mbali mbali za Serikali kwa mashirikiano makubwa wanayowapatia wafanyakazi wa Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali wakaqti wa kutekeleza kazi zao.

Mwisho kwa mara nyengine tena napenda kuishukuru Kamati ya Kuchunguza Hesabu za Serikali yaani PAC na Kamati ya Kusimamia Ofisi za Viongozi Wakuu wa Kitaifa, kwa mchango wao mkubwa katika kuisimamia Ofisi hii na kupelekea Ofisi kupiga hatua kubwa katika kupata maendeleo yaliyofikia.

Kwa kuhitimisha Mhe. Mwenyekiti, Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ina mchango mkubwa katika kuimarisha uajibikaji na kukuza utawala bora katika kuweka nidhamu ya matumizi ya fedha na raslimali za umma kwani lengo la kufanya ukaguzi ni kuleta tija kwa wananchi na kuimarisha utawala bora wenye kuhakikisha uajibikaji katika ukusanyaji wa mapato na matumizi ya raslimali za umma, naomba nichukuwe fursa hii kumshukuru na kumpongeza Mhe. Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Dr. Ali Mohammed Shein kwa jitihada mbali mbali wanazozichukua za kusimamia utawala bora nchini na kuiwezesha Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa hali na mali na kuweza kupiga hatua mbali mbali za maendeleo zinazoonekana hii leo katika Ofisi hii.

Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali itaendelea na jitihada zake za kuimarisha utendaji wa kazi za ukaguzi pamoja na kuhakikisha kwamba ukaguzi unafanyika kwa kufuata viwango vilivyowekwa kimataifa na kitaifa na kwamba hesabu za Serikali zinafungwa kwa mujibu wa viwango hivyo na kwa mujibu wa sheria na kanuni na taratibu zilizopo.

Aidha, tutaendelea na jitihada hizi kwa lengo la kufanya ukaguzi utakaoleta tija kwa wananchi wa Zanzibar na kushajiisha nidhamu na uajibikaji katika matumizi ya fedha na raslimali za umma na kufikia lengo la kupunguza umaskini na kuimarisha utawala bora nchini.

Mhe. Mwenyekiti, kwa kumalizia naomba kuwahakikishia Waheshimiwa Wajumbe kwamba Serikali ipo makini katika kuzijadili ripoti hizi kwa kina na kuchukua hatua muafaka kila inapostahiki.

Mhe. Mwenyekiti, kwa muhtasari huo naomba kuwasilisha.

Mwenyekiti wa Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti Hesabu za Serikali:
Mhe. Mwenyekiti, naomba nianze na kawaida ya kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujaalia uhai na afya iliyotuwezesha kuhudhuria kikao hiki na kushuhudia kwa mara nyengine tena kitendo adhimu cha Serikali kuwasilisha kwa mara nyengine ripoti ya ukaguzi wa mahesabu ya Serikali ya mwaka 2012/13 kwa mwaka huu wa fedha wa 2014/15.

Pili, nikushukuru wewe Mhe. Mwenyekiti, kwa kunipa fursa hii ya kusimama mbele ya Baraza lako tukufu kwa nia ya kutoa neno kwa niaba ya Kamati yangu ya Kuchunguza na Kudhibiti Mahesabu ya Serikali ya Baraza la Wawakilishi juu ya uwasilishwaji huu pamoja na mambo mengine

yahusiyonayo na kada hiyo ya ukaguzi na udhibiti wa mahesabu ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

Mhe. Mwenyekiti, baada ya shukurani naomba sasa nijielekeze kwenye maudhui ya kisimamo hichi ambapo nataka nianze kwa kumpongeza kwa dhati Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, kwa kazi nzuri anazoendelea kuzifanya za kufanya ukaguzi wa matumizi ya fedha za umma zinazotumika kwa shughuli mbali mbali za uendeshaji wa Serikali pamoja na utoaji wa huduma kwa jamii, licha ya changamoto mbali mbali zinazowakabili kama Ofisi pamoja na wakaguzi wote kwa ujumla wao.

Ripoti mbili hizi zinazowasilishwa leo na Serikali kati ya nne ambazo Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wamezifanyia kazi na kuziwasilisha Serikalini, za mwaka 2012/2013 na ni ripoti ambazo zimewasilishwa kwa wakati stahiki kwani kwa sasa Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu inajiandaa kufanya ukaguzi wa mwaka 2013/2014 ukaguzi ambao ufungaji wake wa mahesabu unatakiwa uanze tarehe ya mwisho ufungaji wa mahesabu na uwasilishwaji wa mahesabu katika Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali si zaidi ya tarehe 30 Septemba, ya kila mwaka kwa mujibu wa sheria.

Kamati yangu inampongeza kwa hatua hii ya ukaguzi na uwasilishaji wa ripoti zake kwa wakati kwa mujibu wa sheria na taratibu nyengine za ukaguzi. Mhe. Mwenyekiti, ripoti mbili zinazowasilishwa leo hii ni ripoti ya ukaguzi wa kawaida wa mahesabu yaani regular financial auditing pamoja na ripoti ya ukaguzi yakinifu kwa miradi ya Serikali yaani *performance auditing* kwa mwaka 2012 na 2013.

Kwa bahati mbaya sana ukaguzi wa mahesabu katika ripoti hii unaainisha makosa yale yale yaliyomo kwenye ripoti zote zilizopita, kwa mfano kuna tatizo la kutofuatwa kikamilifu kwa viwango vya ufungaji wa mahesabu vilivyopo kwa mujibu wa sheria, kuna tatizo la kutokufuatwa kwa sheria ya manunuzi ya umma ya mwaka 2005, kuna tatizo la malipo yasiyokuwa na vielelezo yaani nyaraka pungufu, kuna tatizo la matumizi yanayofanywa kinyume na vifungu husika kwa mujibu vilivyoidhiishwa na Baraza hili.

Kuna tatizo la kutokuingizwa vifaa vilivyonunuliwa kwenye madaftari ghalani, kuna tatizo la malimbikizo ya madeni, kuna tatizo la uvamizi wa mashamba ya Serikali, tatizo la ucheleweshaji wa utekelezaji wa miradi ya Serikali kama vile majengo, barabara na kadhalika.

Kwa upande wa ripoti ukaguzi yakinifu kwa mwaka huu Mdhibiti alijikita na ukaguzi wa maeneo mapya kama vile masuala ya maeneo ya kihistoria na kwenye maeneo ya uharibifu wa mazingira. Tunampongeza Mdhibiti kwa

kufanya ukaguzi wa maana sana katika maeneo haya kwa vile baada ya uchunguzi Kamati yangu itabainisha hasara ya kiuchumi ambayo nchi yetu inapata kufuatia Serikali kutokuwa makini katika udhibiti na usimamizi wa maeneo haya muhimu kwa uchumi wa taifa letu.

Mhe. Mwenyekiti, hatuna budi kukumbuka kuwa uchunguzi na uwasilishwaji wa ripoti za PAC kwa ripoti za CAG za mwaka 2011/2012 Mdhibiti alifanya kazi kubwa ya kulifanyia kazi eneo la ardhi na uekezaji. Sote tulishuhudia ulegevu mkubwa wa usimamizi wa Serikali katika sekta hiyo. Ni imani ya kamati yangu kuwa Serikali itasimamia yale yaliyoshauriwa ikiwa ni pamoja na kuendeleza pale palipofikiwa.

Mhe. Mwenyekiti, madhumuni ya Ukaguzi, madhumuni ya uwasilishwaji wa ripoti za Mdhibiti katika chombo hichi na madhumuni ya ufuatiliaji na utoaji wa ripoti kwa Kamati ya PAC katika Baraza hili ni kuona kuwa hatimaye dosari za kiutendaji zinazojitokeza zinarekebishwa na wale wote wanaohusika na ukiukwaji wa taratibu wanachukuliwa hatua. Hii ni kwa maana ya kukomesha vitendo vya wizi, hujuma, uharibifu, ubadhirifu uzembe na kadhalika katika sekta ya umma.

Inapotokezea makosa ni yale yale na kwa njia zile zile wahusika ni wale wale kwa kila uwasilishaji wa ripoti za kila mwaka huku wahusika wakiendelea kudunda mitaani au inapotokea kuchukuliwa hatua kwa muhusika kuhamishwa sehemu moja na kuhamishiwa sehemu nyeti zaidi itatufanya tuanze kujiuliza maswali juu ya umakini wa Serikali katika uwajibikaji pamoja na udhati wa kujinasibu kuwa tunatekeleza kwa vitendo dhana ya utawala bora au tuko kwenye utekelezaji wa dhana ya bora utawala. (*Makofi*).

Mhe. Mwenyekiti, ni kweli kuwa kwa asilimia kubwa zaidi ya 70 ya bajeti ya Serikali inayopitishwa na Baraza hili la Wawakilishi inakwenda kwenye manunuzi, ukiachia mbali sehemu ndogo ambayo inakwenda kwenye kulipia mishahara. Kati ya fedha hizo zaidi ya asilimia arubaini ama hazifiki zilikokusudiwa, ama hazitoi matokeo, yaani performance yaliyokusudiwa.

Hivyo Serikali inapoonekana kuwa haikereki na hali hii binafsi ninashawishika kuwa hakuna haja ya kupoteza tena fedha za wananchi kupitia bajeti ya Ofisi ya CAG, hakuna haja ya kupoteza fedha za wananchi kupitia gharama za ukaguzi, hakuna haja ya kupoteza fedha za wananchi kupitia gharama ya uchapishaji wa ripoti, gharama ya Kamati ya PAC na Kamati nyengine zote za Baraza, hata ule muda wa kukaa Barazani na kuanza kujadili ripoti za Kamati. Mhe. Mwenyekiti, kwani tukifanya ni kuzidi kuwatia hasara wananchi wanyonge wa nchi yetu.

Mhe. Mwenyekiti, awali wakati naanza kumpongeza Mdhibiti kwa uwasilishaji wa ripoti, nilisema kuwa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali, kafanya kazi nzuri kwa kukamilisha ripoti nne mbili ni hizi zinazowasilishwa leo hii na mbili ni zile za ukaguzi maalum yaani *special auditing* ambazo ni ukaguzi maalum wa ZMA Dubai kwa Kampuni ya FILTEX na ukaguzi maalum wa mishahara ya watumishi wa umma.

Kwa mara nyengine tena ninampongeza Mdhibiti na Mkaguzi kwa kazi nzuri aliyofanya na kukamilisha kwa wakati na hatimaye kuziwasilisha ripoti zote Serikalini kama matakwa ya Katiba kifungu cha 112(5) inavyoelekeza. Mhe. Mwenyekiti, kwa ruhusa naomba ninukuu kwamba:-

“Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali atawasilisha kwa Rais kila taarifa atakayotoa kwa mujibu wa masharti ya kifungu cha 3(c) cha kifungu hiki, baada ya kupokea taarifa hiyo Rais ataagiza watu wanaohusika wawasilishe taarifa hiyo kwenye Kikao cha Kwanza cha Baraza la Wawakilishi kitakachofanyika baada ya Rais kupokea taarifa hiyo na itabidi iwasilishwe katika hicho kabla ya siku 7 tangu siku ile kitakapoanza kikao hicho. Iwapo Rais hatachukua hatua ya kuwasilisha taarifa kwenye Baraza la Wawakilishi, basi Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu atawasilisha taarifa hiyo kwa Spika, wa Baraza la Wawakilishi au Naibu Spika ambaye atawasilisha taarifa hiyo kwenye Baraza la Wakilishi”.

Mhe. Mwenyekiti, nimeamua kufanya nukuu hii baada ya kubaini kwamba Serikali inajaribu kuikiuka kwa makusudi utaratibu mzuri uliowekwa na Katiba yetu juu ya mgawanyo wa madaraka katika mihimili mitatu ya kiutawala.

Mhe. Mwenyekiti, duniani kote, Mabunge yote na Ofisi zote za wakaguzi utaratibu uko wazi kuwa Ofisi za Wakaguzi zinapaswa ziwe huru bila kupata mashindikizo kwa taasisi au mtu yoyote yule kama ilivyo katika Katiba ya Zanzibar kifungu cha 112(7). Taarifa zote za ukaguzi ziwe ni ukaguzi wa kawaida au ukaguzi maalum mwisho wake zinapelekwa kwa mabunge na katika Kamati za PAC.

Lakini la tatu hatimaye Kamati zote za PAC za Mabunge yote dunia nzima hutoa mapendekezo kwa Serikali. Hapa kuna tofauti kati ya Mabunge na Serikali zao. Baadhi ya Serikali huyafanyia kazi kikamilifu mapendekezo ya PAC kwa niaba ya Bunge na wananchi na baadhi ya Serikali ambazo hazijali mamlaka ya wananchi huyapuza mapendekezo na kuyatia kapuni mapendekezo hayo ya Kamati katika Mabunge. (*Makofi*)

Ukiachilia mbali mabunge ya mbali, jirani yetu yaani Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni mara ngapi tumeshuhudia Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu akiwasilisha Bungeni ripoti za ukaguzi maalum. Kwa mfano kuna ripoti ile ya DOANS ambayo iliyotoa kashfa ile ya Richmond, kuna ripoti maalum ya *stand* ya mabasi ya Ubungo, kuna ripoti maalum ya soko la Kariakoo, kuna ripoti maalum ya Excro ambayo sasa hivi inaendelea ya ile IPTN na kadhalika.

Hivi kwa nini sisi tunakiuka utaratibu unaojenga misingi ya utawala bora, utawala wa sheria na mgawanyo wa madaraka. Taarifa nilizonazo ni kuwa ripoti hizo yaani ripoti ya ukaguzi wa mishahara hewa zimebainishwa upotevu mkubwa wa fedha za umma kupitia mishahara hewa ambapo inakisiwa zaidi ya bilioni moja milioni mia nane zinapotea kila mwezi.

Mhe. Mwenyekiti, jambo hili la Serikali kukiuka utaratibu wa hii Katiba kwa kuwanyima fursa wawakilishi na wananchi kutojua kilichomo ndani ya ripoti hizo ambazo ni matokeo ya kodi zao katika nukta hii nawaomba Waheshimiwa Wajumbe niwarudishe katika nukuu ya Kanuni ya Baraza la Wawakilishi kifungu cha 118(2)(b) kinasema hivi:-

“Kwamba moja kati ya majukumu ya kazi ya PAC yaani Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti Mahesabu ya Serikali ni kuchambua na kutafakari ripoti yoyote ya Mkaguzi na Mdhibiti Mkuu wa Hesabu za Serikali pale ambapo Rais aliagiza ukaguzi huo ufanywe”

Kwa msingi wa Katiba na Kanuni ya Baraza la Wawakilishi ambayo inatokana na Katiba moja kwa moja. Mhe. Mwenyekiti, napendekeza mambo haya.

Kwanza, ripoti hizi mbili zisipokelewe hadi pale Serikali itakapowasilisha ripoti zote nne kwa ukamilifu wake, au Serikali itoe kauli ya kuziwasilisha kabla ya kumalizika kwa kikao hiki, ama Serikali itoe kauli kwamba itaziwasilisha kwa Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti Mahesabu ya Serikali ili kuzifanyia kazi.

Lakini la pili, namuomba Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali azingatie sana maelekezo yaliyomo katika kifungu cha 112, kifungu kidogo cha (5) cha Katiba yetu. Lakini la mwisho namuomba Mhe. Mwenyekiti ni vyema utupe mwongozo juu ya kadhia hii ambayo inalinyima Baraza hili mamlaka yake kwa mujibu wa Katiba.

Mhe. Mwenyekiti, si vyema kumaliza maelezo yangu bila ya kuwashukuru na kuwapongeza kwa dhati Wajumbe wa Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti

Mahesabu ya Serikali, kwa mashirikiano yao na juhudi kubwa katika kufanikisha kazi za Kamati na naomba niwatambue kwanza Mhe. Mbarouk Wadi Mussa Mtando, Mwakilishi wa Jimbo la Mkwajuni, Mhe. Shamsi Vuai Nahodha, Waziri Kiongozi Mstaafu, Mwakilishi wa Jimbo la Mwanakwerekwe, Mhe. Salim Abdalla Hamad, Mwakilishi wa Jimbo la Mtambwe; Mhe. Mwanajuma Faki Mdachi, Mwakilishi wa Viti Maalum, Wilaya ya Mkoani; Mhe. Salma Mussa Bilal, Mwakilishi wa Viti Maalum, Kusini; Mhe. Rufai Said Rufai, Mwakilishi wa Jimbo la Tumbe; Ndugu, Othman Ali Haji, Katibu na Ndugu Asma Ali Kassim, Katibu.

Aidha, naomba nitoe shukurani maalum kwa Mhe. Fatma Mbarouk Said, Mwakilishi wa Wananchi, Jimbo la Amani, Makamu Mwenyekiti kwa msaada na mashirikiano makubwa anayonipa na yanayopelekea Kamati yetu kufanya kazi kwa ufanisi na kwa ustadi mkubwa.

Nimalizie kwa kukushukuru tena Mhe. Mwenyekiti pamoja na Mhe. Spika, pamoja na Katibu wa Baraza kwa mashirikiano, maelekezo na miongozo mnayotupa kwa Kamati yangu hali inayopelekea kufanya kazi kwa maslahi ya nchi na wananchi wake.

Nawashukuru Wenyeviti wenzangu wa Kamati za Kudumu, Makamu Wenyeviti, Wajumbe wote wa Kamati za Kudumu na Makatibu wa Kamati zote za Kudumu kwa namna tunavyoshirikiana katika dhamira ya kuisimamia Serikali kwa niaba ya wananchi wetu. Ni imani yangu kwamba tutaendeleza juhudi zetu kwa manufaa na kwa maslahi ya wananchi na vizazi vyetu vijavyo.

Mhe. Mwenyekiti, naomba kuwasilisha. (*Makofi*)

KUHUSU MWONGOZO

Mhe. Hija Hassan Hija: Mhe. Mwenyekiti, natumia Kanuni ya 66 na naomba ninukuu kama ifuatavyo:-

“Mjumbe pamoja na wajibu aliyonayo chini ya kifungu cha Katiba atakuwa pia na wajibu juu ya mambo yafuatavyo:-

- a) Kulinda hadhi ya Baraza la Kamati zake;
- b) Kujiingiza kwa namna yoyote ile katika vitendo vya makusudi vya kulitoliheshimu Baraza na kusababisha Baraza au Kamati zake kudharauliwa; na

- c) Kutumia vikao vya Baraza au Kamati kulinda haki na maslahi ya wananchi kwa mujibu wa maadhimisho ya Katiba ya Zanzibar, Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na maadili ya Taifa”.

Mhe. Mwenyekiti, kama Mjumbe Mwakilishi Jimbo la Kiwani na kwa mujibu wa Kanuni ya 66 ninawajibu wa kulinda na kutetea maslahi ya Baraza na kukataa kwa namna yoyote ile Baraza hili kudhalilishwa au kudharauliwa.

Mhe. Mwenyekiti, kwa mujibu wa ripoti ya Mwenyekiti wa Kamati ya PAC ambayo sasa hivi ameisoma, na kwa mujibu wa Katiba kifungu cha 112 wajibu wa CAG kwamba CAG alikagua na kuleta ripoti nne. Baraza la Wawakilishi limepokea ripoti mbili, hatukuipata ripoti ya *special auditing* ya ZMA, na ukaguzi wa mishahara hewa.

Mhe. Mwenyekiti, sote humu Barazani tumeapa kuilinda Katiba ya Zanzibar na bila ya kuficha lolote Katiba ya Zanzibar imevunjwa. Kwa hivyo, nataka ufafanuzi (a) Mwanasheria Mkuu wa Zanzibar, Waziri wa Katiba na Sheria na Waziri wa Nchi anayeshughulikia Ofisi ya CAG walete maelezo kwa nini wamekubali kuvunjwa kwa Katiba.

Lakini (b) kama hilo litawashinda kutoa maelezo naomba Mwenyekiti uwahoji ikiwa wao wameapa kulinda Katiba na CAG ripoti amekagua na haikuletwa kwa mujibu wa Katiba, kwa nini wabakie kuwa viongozi wasijizulu.

Mhe. Mwenyekiti: Ahsante sana Mhe. Mjumbe hoja yako uliyoieleza zaidi ilikuwa inaelekeza kuiuliza Serikali na kwa mujibu wa Kanuni ya 43 ambayo inatupa uwezo baada ya taarifa kutolewa Wajumbe kuweza kuuliza maswali. Kwa hiyo, kwa nafasi hiyo nafikiri pia una uwezo wa kuiuliza Serikali kutokana na Kanuni ya 43.

Kwa hiyo, hilo nalichukulia kama ni Suala ambalo umeiuliza Serikali, sasa basi, kwa maana hiyo nataka tujipange katika kuuliza Serikali kwa sababu Wajumbe wengine watakuwa na masuala ya kuuliza. Kwa maana hiyo, ningepomba tungeendelea kuuliza masuala ili Serikali inapotaka kujibu ijibu kwa pamoja.

Mhe. Hija Hassan Hija: Mhe. Mwenyekiti, nakuelewa lakini hatuwezi kuingia kwenye kuihoji Serikali kwenye ripoti ya Mwenyekiti wakati tayari Baraza limedhalilishwa na kudhalilishwa. Hadhi ya Baraza la Wawakilishi tayari imekiukwa kwa mujibu wa Katiba hii na kwa mujibu wa Kanuni na Katiba ya Zanzibar. Kwa hivyo, Wajumbe wakikubali kuendelea kuihoji

Serikali juu ya ukweli kwamba Baraza limedhalilishwa na kudhoofishwa. Mimi binafsi nitashangaa sana kwamba Katiba inavunjwa seuze sheria.

Kwa hiyo, kabla ya kuendelea naomba kiti chako kitafakari nguvu ya Baraza hili kudhalilishwa na kuabishwa wakati Katiba tumeapa sote, ushahidi upo wazi wazi kwa hivyo tusiendeleo kuhoji ripoti zile bila ya kupata ufafanuzi. Je, Wajumbe wameridhia chombo hiki kitukufu kudhalilishwa, na kama hawakuridhia ni kwa nini wahusika waliofanya suala hili wasiachie ngazi kwa maana ya kwamba wamevunja Katiba ya Zanzibar na wote wameapa kulinda Katiba ya Zanzibar.

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Mjumbe nimekuelewa na nafikiria nimpe nafasi Mwanasheria Mkuu alieleze hilo la kwanza ambalo wewe umeliuliza la kuvunjiwa hadhi Baraza la Wawakilishi. Mhe. Mwanasheria karibu.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Mwenyekiti, nakushukuru lakini pia naomba nintanabahishe ndugu yangu Mhe. Hija kama hizi ripoti ambazo zimeletwa, zimeletwa kwa mujibu wa matakwa hayo ya Katiba ambayo ameizungumza na Serikali haikuidhalilisha wala haikuivunjia heshima Baraza hili la Wawakilishi Mhe. Mwenyekiti.

Mhe. Mwenyekiti, kama ambavyo Mwenyekiti wa Kamati ya PAC amesema kama zile ripoti nyingine ni *special audit* ambazo ziliagizwa na Mhe. Rais kufanyiwa kazi na CAG. Lakini ukisoma kifungu cha 118 cha Kanuni, fasili ya (2) (a) kazi moja ya Kamati ni kuchunguza na kutoa taarifa za mwaka za matumizi ya fedha za Serikali na Mashirika yake na hesabu nyingine zozote zitakazowasilishwa mbele ya Baraza kupitia ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, na hiki ndicho kilifanywa Mhe. Mwenyekiti.

Ili kutimiza matakwa haya ya 118, fasili ya (2) (a) na kifungu cha Katiba kama ambavyo amekinuu Mhe. Mwenyekiti wa Kamati ambacho kimetoa muda kama ripoti zile zitapowasilishwa na CAG kwa Mhe. Rais basi ndani ya siku saba Mhe. Rais anatakiwa aziwasilishe ndani ya Baraza.

Mhe. Mwenyekiti, lakini *special audit* ambayo inafanywa na CAG haikuwekewa muda ndani ya Katiba ya kuwasilishwa kwenye Baraza letu. Haina maana kama Mhe. Rais hatozileta, hatozileta lakini sio kwa utaratibu huo ambao umeelezwa kwenye Katiba hii. Kwa hiyo, atuachie na *of course* kifungu cha 118, Kanuni ya (2), (b) kinaelezea hivyo kama kuchambua na kutafakari ripoti yoyote ya Mdhibiti na Mkaguzi wa Hesabu za Serikali ambapo Rais ataagiza uchunguzi huo ufanyike.

Kwa hiyo, hilo halina tabu zipo kwenye Kanuni zitaletwa pale ambapo Mheshimiwa atapomaliza kupitia na kutafakari ripoti hizo ambazo amepelekewa na CAG. Kwa hiyo, ripoti hizi ziendelee kujadiliwa kwa mujibu wa masharti haya ya Katiba yaliyopo Mhe. Mwenyekiti.

Mhe. Hija Hassan Hija: Mhe. Mwenyekiti, kwa bahati mbaya nikiri sana kwamba mimi si Mwanasheria nilikuwa nikichezea chaki nikashindwa nikenda kwenye siasa. Lakini ningefurahi sana kama Mwanasheria Mkuu angemaliza kunukuu kifungu cha Kanuni ya 118, fasili ya (b) naomba nimkumbushe kwamba kuchambua na kutafakari ripoti yoyote ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali pale ambapo Rais akiagiza ukaguzi huo ufanywe, Rais ameagiza ukaguzi umefanywa, mumevunja Katiba na lazima mutueleze kwa nini mumevunja Katiba.

Sisi kama wawakilishi tunafanya utafiti kwamba muna sababu za msingi za kuja kuleta ripoti hizi, muna sababu za msingi za kuja kuleta ripoti hizi nadhani mtwambie kwa nini mmevunja Katiba Mwanasheria Mkuu, Waziri wa Katiba na kaka yangu Dkt. Mwinyihaji Makame Waziri wa Nchi mmevunja Katiba lazima mutueleze hamna hoja ya msingi, mtwambie kwa nini ripoti mmezuia.

Kifungu cha 112 cha Katiba, fasili ya (5) kiko wazi kwamba ndani ya siku saba na siku saba zilimalizia Jumanne iliyopita leo ni ya kumi mmeshindwa kuleta ripoti hizi Barazani, mtwambie kwa nini na Rais si kwamba alete yeye. Rais inasema kifungu cha 118, fasili ya (5) kwamba atawaelekeza wahusika na muhusika wa mwanzo ni Waziri wa Nchi Dkt. Mwinyihaji Makame atwambie Rais hakumwambia. Mmevunja Katiba lazima mutueleze kwa nini mmevunja Katiba kwa kweli mnasikitisha sana katika hili, maelezo yako sikubaliani nayo.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Mwenyekiti, nadhani ndugu yangu Mhe. Hija hakunielewa. Mimi nimesema Kanuni ya 118 ya Baraza, fasili ya (2) (b) na nimeisoma kama moja ya kazi za Kamati ni kuchambua na kutafakari ripoti yoyote ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali pale ambapo Rais aliagiza ukaguzi huo ufanywe.

Na mimi nikasema Mwenyekiti wa Kamati ya PAC ametambua kama ripoti hizi ni *special audit* sio zile ripoti za kawaida ambazo zinafuata utaratibu wa Katiba uliowekwa, hicho ndicho nilichosema. Lakini sikukataa kusema kama kifungu hiki hakimtaki Mhe. Rais kuleta ripoti hizi, lakini nasema ule muda uliowekwa kwenye Katiba sio wa *special audit* hizi.

Kwa hiyo, muda ambao kama ulioletwa wa ripoti hizi mbili leo ni muda ambao umefuatwa masharti ya Katiba, kama baada ya Mhe. Rais kupokea ripoti ya CAG ambazo matumizi na mapato yake yamepitishwa na Baraza hili kupitia bajeti ndio anatakiwa aziwasilishe ndani ya siku saba na hicho ndicho ambacho kimefanyika Mhe. Mwenyekiti. Sasa zile za *special audit* hazikuwekewa utaratibu wa kuwasilishwa, lakini sikusema kama hazitowasilishwa zitapokuwa tayari naamini Mhe. Rais ataziwasilisha kwa Kamati.

UTARATIBU

Mhe. Omar Ali Shekhe: Mhe. Mwenyekiti, nasema kwamba ni wapi ambapo Rais kaekewa utaribu au ni wapi ilielezwa katika utaratibu kwamba ripoti hizi zisiletwe katika Baraza hili au vyenginevyo. Mimi ninavyofahamu Mhe. Mwenyekiti hiki tunachokijadili katika Baraza hili hizi ni fedha za wananchi, ni fedha za walipa kodi. Na ikiwa ni fedha za walipa kodi ambazo sisi ndio tunaoidhiinisha hapa Mheshimiwa, tuna wajibu kamili wa kusimamia maslahi ya wananchi wetu.

Tuelezwe Mheshimiwa uzoefu wa Mabunge yote duniani, mimi mmeshanipeleka sehemu mbali mbali kwenye kuhudhuria katika mambo haya, isiwe sisi hapa tukaonesha vituko katika suala hili. Mabunge yote duniani ripoti maalum za ukaguzi maalum zinawasilishwa katika Mabunge, hata hapo Bara mfumo ni huu huu.

Mhe. Mwenyekiti, sasa hoja yetu ni kwamba tunajua kuwa mabilioni ya pesa yanapotea kila mwezi na hoja yetu ni kwamba ripoti hizo tunataka ziletwe katika Baraza hili ili ziwekwe wazi hakuna kufichana lazima ripoti ziletwe hapa kwa niaba ya wananchi wetu.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais: Mhe. Mwenyekiti, nakushukuru kunipa nafasi.

Mhe. Mwenyekiti, kwanza nataka nimpongeze sana Mhe. Mwanasheria Mkuu kwa maelezo yake ya kina, lakini pia niwapongeze Mwenyekiti na Wajumbe waliotangulia kusema. Mheshimiwa tunazungumza lugha moja Mwanasheria Mkuu hajakataa kuletwa kwa taarifa maalum za ripoti ambazo Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Serikali amepewa hiyo kazi. Kilichofanyika kwa mujibu wa Katiba kwa sasa tumeleta taarifa hizi mbili kama utaratibu wa Katiba na sheria unavyotaka umefanya hivyo. Na zile ripoti maalum si kwamba hazitolewa katika Baraza hili, zitaletwa Mhe. Rais anazipitia na baada ya hapo zitaletwa hapa. Sasa Mhe. Rais ndiye mwenye uwezo baada ya kuzipitia na kumwambia Waziri muhusika ziletwe.

Ninachowahakikishia kwamba si tatizo taarifa zile kuletwa katika Baraza hili tukufu, tunajua wajibu huo na zitaletwa katika Baraza hili. Tumpe muda Mhe. Rais azipitie, azione maana ndiye aliyeziagiza apate kujua kwa kina undani wa mambo ulivyo ili baadae na yeye kwa utaratibu wake anajua hatua za kuchukua baada ya kupitia. Lakini baada ya kufanya hiyo Mhe. Rais ndipo pale atamuagiza Waziri muhusika kuziwasilisha hapa. Jambo hilo halijakataliwa, litafanyika. Liko katika utaratibu wake na litafanyika.

Sasa lini siwezi kutamka maelezo ya Mhe. Rais kwa sababu anayo mamlaka ya Kikatiba atakapoamua kuwa tayari atazileta na zitafika hapa, haina mjadala jambo hilo tunakubaliana kabisa. Na mimi napenda kabisa kusema kwamba Serikali hii haina nia wala haitokuwa na nia kuficha maovu ya aina yoyote na kila waovu wanashughulikiwa na nyote ni mashahidi katika Serikali ambayo imefanya kazi kubwa ya kushughulikia wakorofi, waovu, wala rushwa moja ni hii. Na tunaweka taratibu nzuri kabisa ya kudhibiti hayo Mheshimiwa na tutaendelea kufanya hivyo. Ahsante sana Mwenyekiti.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, mimi nafikiri kwa kiasi kikubwa Waziri katika Ofisi ya... nazungumza nipeni na mimi nafasi yangu. Ahsante nashukuru.

Ninachokisema kwamba kumetoka maelezo kutoka kwa Mwanasheria Mkuu; kumetoka maelezo kutoka kwa Waziri hoja ni kwamba Waziri amekubali kwamba ripoti zitaletwa Barazani, hoja ni lini na lini sasa hatuwezi sasa hivi moja kwa moja kwa wakati huu kusema. Basi tusemba, mimi ningemuomba sana Waziri atoe muda, lakini tusimlazimishe sasa hivi, wende wakafikiri wajue wanafanya vipi ili *as soon as possible* hizo ripoti ziletwe. Tuipe Serikali muda huo. Mimi ningemuomba sana tuipe Serikali muda wa kusema kwamba tutaleta lakini kusema kwamba lazima lini kwa kweli tusiwashurutishe. (*Makofi*)

Sasa tukubaliane kwamba watatoa, lakini sio katika muda huu wa sasa hivi. Naomba aseme mmoja mmoja, mimi nakusikilizeni na si mumenisikiliza na mimi nakusikilizeni. Mhe. Mwenyekiti wa Kamati nakupa nafasi useme.

Mhe. Omar Ali Shehe (Mwenyekiti wa Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti Hesabu za Serikali na Mashirika (PAC)): Mhe. Mwenyekiti, kwa heshima kubwa na utukufu tunakumbuka kwamba Serikali hii kuna Kamati ile ya kwanza iliyoundwa walituhidi kwamba wataleta ripoti, mpaka leo ripoti hiyo haijaletwa katika chombo hiki, mpaka leo ni hawa hawa.

Sasa ukitwambia tukumbuke kwamba mwisho wa Kamati kuwasilisha ripoti hizi kwa Baraza hili la nane ni mwezi wa Aprili, maana yake tukimaliza mwezi wa Aprili ngoma inaanikwa na kila mmoja anakwenda kivyake. Sasa muda wa kuzifanyia kazi ripoti hizo ni muda huu. Kwa hivyo, kabla ya kuwasilisha ripoti mwezi wa nne tukijaaliwa, mwezi wa tatu au wa nne tunataka tupate muda ndani ya kipindi hiki katika utawala na uongozi huu iwe tumemaliza kazi hiyo. Sasa ukitwambia tuwaachie hawa kwa utamaduni wao itakuwa ni *infinity* hiyo haina mwisho, tunataka tupewe muda maalum. (Makofi)

Mhe. Mwenyekiti, na mimi katika maelezo yangu hapa nimetoa kwamba tuna *option* tatu; moja watulettee kabla Baraza hili kumalizika, pili ripoti hizo wazilete Barazani au *option* ya tatu sisi Kamati tunaanza kazi basi waikabidhi angalau Kamati wakati inaendelea na kazi watukabidhi. Mambo matatu hayo wachague moja.

Mhe. Mwenyekiti: Haya, Mhe. Mwenyekiti wa Kamati nakushukuru kwa kutoa muongozo huo, nakushukuru sana waziri.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais: Mhe. Mwenyekiti, naomba nirudie, nasema wazi katika Serikali moja, sikivu ni Serikali yetu, hakuna wakati wowote tulioamrisha na Baraza hili tusifanye kama ambavyo tunatakiwa na Baraza hili. Sasa huwezi kudhani kila analolifikiria wewe ndio liwe hivyo hivyo.

Sisi ndani ya Serikali tunapopata taarifa tunafanya wajibu wetu na tunawasilisha mambo kwa mujibu wa taratibu, sheria na kanuni zilizopo. Nataka nimhakikishie tena ripoti zile kwa sasa ziko kwa Rais ndiye aliyeziagiza baada ya kuzipitia Mhe. Rais akatoa maelekezo yake hatuwezi kumsema Rais hapa, tunasema siku zote lazima tuheshimu zile *separation of power*. Kwa hiyo, msingi huo lazima ubakie mamlaka haya yaheshimiane.

Mhe. Rais ana mamlaka yake atapomaliza kazi hiyo atamtaarifu waziri husika na mimi ninakuhakikishieni hakuna Rais muadilifu kama Dr. Ali Mohammed Shein, naweza kutembea kifua mbele kuhusu kuuhoji uadilifu wake na nakwambia hakujatokea mfano wa Rais msafi kama Dr. Ali Mohammed Shein. Kwa hivyo, hawezi kuficha mambo haya, ninachotaka kuwahakikishia kwamba taarifa zitakuja, mtaziona na kama kuna makosa waliofanya makosa watashughulikiwa kwa mujibu wa sheria.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, mimi naona tuendelee, tumepata majibu kutoka waziri zaidi ya hayo sifikiri kama tutapata mengine. Mheshimiwa, sikunyimi haki subiri kwanza. Kwa sababu alichokieleza Mhe.

Waziri, ni kwamba hatuwezi hapa, ndio maana pale nikasema kwa hapa hilo wazo linafikiriwa na Serikali imeshasema kwamba itatoa hizo ripoti kwa sasa hivi hatuwezi kumshirikisha Rais ndio alichokisema waziri.

Sasa ningeshauri tuendelee kuuliza masuala mengine kama yapo ili tuiachie Serikali itafakari ijue lini inaleta, lakini wenyewe wamesema kwamba wataleta haraka iwezekanavyo na tusimshurutishe Rais kusema sasa hivi, mimi nitaleta na muongozo aliotoa Mwenyekiti wa Kamati ni mzuri, amesema kwamba ipeleke kwenye Kamati yake. Sasa kwa maana hiyo, Serikali basi inaweza kupeleka kwenye Kamati yake, lakini sio lazima kusema kuwa ni siku fulani.

Mhe. Hija Hassan Hija: Mhe. Mwenyekiti, kuna kitu muhimu sana. Mimi kwanza nasikitika sana mawaziri hawa wasimsukumie mzigo Rais, kwamba wakatisha Rais, wasimuonee Rais, nina hakika Rais hajakataa kuleta ripoti. Sisi kama Wawakilishi tunafanya utafiti liko jambo ambalo limezuia ripoti ile wasitishie kuwa Rais.

Mhe. Rais naamini ni kweli msikivu na Wawakilishi wote wanamkubali Rais kwamba ni msikifu, lakini hii Katiba imevunjwa iwe Rais, Meya, Hija, Mganga au Shehe, Katiba imevunjwa. Sasa kutwambia Rais kwamba watu watishike, hapana, wasimuonee Rais kwa jambo hili, wameshindwa kutoa ripoti watueleze wamevunja Katiba. Kwanza wakubali kwamba hii Katiba imevunjwa ndio baadae kesi nyengine ianze, hii Katiba wakubali kwamba imevunjwa ndio haya mengine yatazungumzwa baadae. Lakini Waziri wa Nchi maana yake anasema Rais, sisi hatuna tatizo na Rais, mimi binafsi namuamini sana Rais kwamba ni mtu muadilifu na makini, naamini kwamba hakuwazuia kuleta ripoti hapa.

Sasa tayari Katiba imevunjwa wanatupeleka kwa Rais ili tuonekane Wawakilishi wakorofi hamna Mwakilishi mkorofi humu kwa Rais. Kwa hivyo, Katiba imevunjwa mwanasheria mkuu twambie kwa nini watu wako wamevunja Katiba na sio Rais? Rais hakusema kwamba alete humu, hii anasema kwamba Rais atamuelekeza mhusika Waziri wa Nchi atwambie je, hakuambiwa na Rais ipeleke? Atwambie wasipeleke kwa Rais ikaonekana kwamba watu wababe wanampinga Rais. Hii Katiba imevunjwa mwanasheria mkuu nakujua sana ni juzi tu umeapa kulinda Katiba hii, Katiba inavunjwa mbele ya macho yako, twambieni kwa nini mnavunja Katiba.

Mhe. Waziri wa Nchi (OR) Ikulu na Utawala Bora: Mhe. Mwenyekiti, nafikiri mawaziri, Waziri wa Nchi, Afisi ya Makamu wa Pili wa Rais na Mhe. Mwanasheria mkuu wamejitahidi kueleza kisheria na kwa ufasaha yale ambayo yamepaswa.

Mhe. Mwenyekiti, naomba unilinde.

Mhe Mwenyekiti: Nakulinda, Mhe. Hija Hassan Hija, naomba tumuache waziri ajibu.

Mhe. Waziri wa Nchi (OR) Ikulu na Utawala Bora: Kwa mujibu wa kifungu cha 112 cha Katiba kwenye kifungu kidogo cha (5), ambapo pia amekariri Mhe. Mwenyekiti wa Kamati ya PAC.

Kifungu 112(5) kinasema kwamba;

"Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali atawasilisha kwa Rais kila taarifa atakayotoa kwa mujibu wa masharti ya kijifungu cha (3)(c) cha kifungu hiki".

Baada ya kupokea taarifa hiyo Rais atawaagiza watu wanaohusika wawasilishe taarifa hiyo kwenye kikao cha kwanza cha Baraza la Wawakilishi kitakachofanyika baada ya Rais kupokea taarifa hiyo na itabidi iwasilishwe katika kikao hicho kabla ya kupita..."

Mhe. Mwenyekiti, hilo limefanyika, sasa Katiba imevunjwa wapi? Hilo limefanyika kwa utaratibu nakla hizi mbili zilizoletwa...

Mhe. Mjumbe Fulani: Nne.

Mhe. Waziri wa Nchi (OR) Ikulu na Utawala Bora: Aa, nne una uhakika gani? Mimi waziri nilizopewa ni hizi mbili, una uhakika gani, unaona Mwenyekiti.

Mhe. Mwenyekiti: Mhe. Waziri, zungumza na kiti.

Mhe. Waziri wa Nchi (OR) Ikulu na Utawala Bora: Mhe. Mwenyekiti, sasa unaona inaelekea kuna wengine labda wana taarifa zaidi, lakini mimi kama waziri niliyetumwa na Rais ni hizi mbili. Hivi ndivyo alivyoniagiza Rais kwa mujibu wa kifungu nilichokisoma, kapeleke Barazani hizi mbili, sasa hizo nne yeye kazitoa wapi? Labda atwambie mimi alivyoniagiza Mhe. Rais peleka hizi mbili kwa mujibu wa taratibu, kama kapata habari kuna *special audit*, yaani ripoti zake zimefanywa na zimewasilishwa kwa Rais, iko kwa Rais, bado mimi waziri wake hajanipa kuileta Barazani, kama alivyoeleleza vizuri kabisa Mhe. Waziri wa Nchi, ataifanyia kazi yeye akishaifanyia kazi, akiridhika ataniagiza sasa waziri wake peleka Barazani. Ahsante.

Mhe. Mwenyekiti: Waheshimiwa Wajumbe, tusikilizane hapa, Waheshimiwa Wajumbe, nafikiri majibu mazuri yametoka Serikalini, majibu ya zaidi ya hapo ambayo yametolewa na Serikali hayapo, mimi naona hivyo. Sasa mimi nafanya kazi yangu kama kiti nimesikiliza Serikali, nimesikiliza na hoja za Wajumbe nasemaje zaidi ya hapo, wamesimama Wajumbe watatu wa Serikali kutoa maelezo, sasa mengine hayapo, zaidi ya hayo mnayoyataka nyinyi hayapo. Sawa tunaendelea kama ndiyo hivyo hivyo, kama hamna basi.

Sasa tuendelee kama kuna masuala yoyote, nauliza kama hoja imepokelewa, naomba mnyooshe mikono. Hoja imepokelewa? Wanaokataa hoja, waliokubali hoja wameshinda.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

(Hoja iliamuliwa na kuafikiwa)

Waheshimiwa Wajumbe, kabla ya kumaliza kuakhirisha kikao naomba nitoe matangazo mawili. Tangazo moja ni tangazo la Wajumbe Wawakilishi, Wanawake wanaarifiwa kuwa kesho Jumamosi kutakuwa na semina katika Hoteli ya *Coconut*, ambapo usafiri utakuwepo leo jioni kuelekea Hoteli ya *Coconut* Marumbi, itaondoka jioni ya saa 12:00. Tangazo hili nimelitoa mimi.

Jengine ni Wajumbe wa *PAC* wanatakiwa kuhudhuria katika kikao cha Kamati katika ofisi nambari moja. Baada ya kusema hayo Waheshimiwa Wajumbe, niwashukuru sana kwa leo natangaza rasmi kwamba naakhirisha kikao hadi tukijaaliwa Jumatatu, ee, jioni samahani, mnanichanganya akili, mnazungumza sana, kelele nyingi. Tukijaaliwa jioni saa 11:00. Nawashukuru sana. *(Kicheko)*

(Saa 5:30 Kikao kiliakhirishwa hadi saa 11:00 jioni)

(Saa 11:00 Jioni Baraza lilirudia)

(Majadiliano Yanaendelea)

Mhe. Makamu wa Pili wa Rais na Kiongozi wa Shughuli za Serikali: Mhe. Naibu Spika, napenda kwanza kuchukua fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu Mtukufu kwa kutukutanisha hapa tukiwa katika hali ya uzima na afya njema na kufanikiwa vizuri kushiriki katika mkutano huu wa 17 wa Baraza la Wawakilishi.

Aidha, napenda kuchukua fursa hii kumpongeza kwa dhiti Mhe. Said Hassan Said, kwa kuteuliwa na Mhe. Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, Dkt. Ali Mohamed Shein kuwa mwanasheria mkuu wa Serikali. Kuteuliwa kwa Mhe. Said, kunaonyesha imani kubwa ambayo Mhe. Rais

anayo juu yake, hasa kutokana na uzoefu wake na uwezo wake mkubwa wa kuchapa kazi. Tunamtakia kila la kheri na mafanikio mema katika kazi yake hiyo mpya. Tunakuhakikishia ushirikiano wetu kila wakati.

Mhe. Naibu Spika, kwa heshima kubwa, niruhusu nitoe shukurani zangu za dhati kwako wewe binafsi, Naibu Spika, Wenyeviti na wasaidizi wako wote kwa kuendelea kuliendesha Baraza hili Tukufu kwa busara na umakini mkubwa. Pia nawashukuru Waheshimiwa Wenyeviti na Wajumbe wa Kamati mbali mbali wa Baraza hili kwa busara zao katika kutekeleza majukumu yao.

Mhe. Naibu Spika, pongezi maalum nazitoa kwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, Mhe. Dkt. Ali Mohamed Shein, kwa kuendelea kuiongoza nchi yetu kwa hekima, busara na uadilifu mkubwa. Aidha, nachukua fursa hii kumpongeza Makamu wa Kwanza wa Rais, Mhe. Maalim Seif Sharif Hamad, kwa kuendelea kumsaidia vyema Mhe. Rais katika utekelezaji wa majukumu yake. (*Makofi*)

Mhe. Naibu Spika, nawapongeza Waheshimiwa Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi, mawaziri, naibu mawaziri kwa umahiri wao mkubwa katika kuchangia mijadala mbali mbali ndani ya Baraza hili. Aidha, nawashukuru makatibu wakuu, wakuu wa mikoa, wakuu wa wilaya na watendaji wote wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa kuendelea kutekeleza majukumu yao ya kila siku kwa ufanisi.

Mhe. Naibu Spika, pia, navipongeza vyombo vya habari vya hapa Zanzibar, hususan Shirika la Habari la Zanzibar (*ZBC*) kwa kuwapasha habari mbali mbali wananchi wetu kwa kupitia redio, *TV* na magazeti. Hali ambayo ilipelekea urahisi kwa wananchi kufuatilia kwa makini matukio yote yaliyojiri Barazani. Vile vile, nawapongeza wakalimani wetu wa lugha ya alama kwa kazi nzuri walioifanya ya kutafsiri mawasilisho na mijadala katika kipindi chote cha kikao hiki na kuwawezesha wananchi wenzetu wenye ulemavu wa kusikia kufuatilia shughuli za Baraza kwa ukamilifu.

Mhe. Naibu Spika, mwisho navipongeza vyombo vyote vya ulinzi na usalama pamoja na Idara Maalum za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa mchango wao mkubwa katika kudumisha amani, usalama na utulivu uliopo hapa nchini. Mhe. Naibu Spika, tunatambua kwamba nchi yetu inaendelea na mchakato wa kupata Katiba mpya ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ambapo kwa sasa Katiba inayopendekezwa tayari imekabidhiwa kwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete na Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, Mhe. Dkt. Ali Mohamed Shein. Makabidhiano hayo yalifanyika katika uwanja wa Jamhuri huko Dodoma, tarehe 8 Oktoba, 2014.

Mhe. Naibu Spika, kutokana na tukio hili kubwa la kihistoria katika nchi yetu, hatuna budi kuwapongeza viongozi wetu hawa kwa kuanzisha na kufanikisha kupata Katiba inayopendekezwa kwa ajili ya kupigiwa kura ya maoni na wananchi wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Nawanasihii wananchi wote kupata muda wa kuisoma kwa kina Katiba hiyo inayopendekezwa ili kuielewa na hatimaye kutumia haki yao ya kidemokrasia kushiriki katika zoezi la upigaji kura ya maoni wakati muda utakapofika.

Mhe. Naibu Spika, Kwa niaba ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar nachukua fursa hii kuwapongeza kwa dhati kabisa aliyekuwa Mwenyekiti wa Bunge Maalum la Katiba, Mhe. Samuel John Sitta na Makamu Mwenyekiti wa Bunge Maalum la Katiba, Mhe. Samia Suluhu Hassan kwa namna walivyoliendesha Bunge hilo Maalum kwa ufanisi na mafanikio makubwa. Pia, nawapongeza Wajumbe wote wa Bunge Maalum la Katiba walioshiriki katika kuandaa Katiba inayopendekezwa kwa wananchi.

Mhe. Naibu Spika, nchi yetu inajivunia hazina kubwa aliyotujaalia Mwenyezi Mungu ya amani na utulivu tulionao ambao ni nyenzo kubwa kwa ustawi na maendeleo ya nchi yetu. Hivyo, hatuna budi wote kwa pamoja kuilinda na kuidumisha hazina hiyo kwani amani ikivurugika hakuna hata mmoja miongoni mwetu atakaebaki salama. Serikali itaendelea kwa juhudi zake zote kusimamia amani na utulivu tulionao na ni vyema viongozi na wananchi tukatoa ushirikiano katika kufanikisha azma hii. (*Makofi*)

Mhe. Naibu Spika, sekta ya kilimo bado inaendelea kuwa ni muhimili mkuu wa uchumi wa Zanzibar ambapo inatoa mchango wa moja kwa moja katika kujikimu kimaisha, kuwa na uhakika wa chakula, lishe na afya za wananchi walio wengi vijijini na mijini. Takriban zaidi ya asilimia 70 ya wananchi wanategemea sekta hii kwa kuendeleza maisha yao. Kwa mwaka wa fedha 2012/2013 sekta hii ilichangia wastani wa asilimia 30 ya pato la Taifa.

Mhe. Naibu Spika, kwa Msimu wa Kilimo cha Mpunga cha Masika 2013/2014, jumla ya ekari 30,444 Unguja 12,548 na Pemba 17,896 zililimwa katika maeneo ya juu, sawa na asilimia 87 na ekari 1,736 zililimwa katika maeneo ya umwagiliaji maji Unguja ekari 1,143.61 na Pemba ekari 592.8 sawa na asilimia 88 ya lengo lililowekwa.

Mhe. Naibu Spika, katika msimu huo, jumla ya tani 21,895 za mpunga zimevunwa katika maeneo ya juu tani 14,354 Pemba na Tani 7,541 Unguja na tani 2,070 za mpunga katika maeneo ya umwagiliaji maji Unguja tani 1,302 na Pemba tani 768 zilivunwa. Kupungua kwa uzalishaji wa mpunga katika msimu ulioainishwa umetokana na uvamizi wa viwavi jeshi hasa katika mkoa wa Kaskazini Unguja na kupungua kwa maeneo ya ukulima wa mpunga ekari

3,400 Upenja ekari 700 na Mahonda ekari 2,700 kwa maeneo ambayo yanamilikiwa na Kiwanda cha Sukari cha Mahonda ambapo tayari mashamba hayo yamepandwa miwa kwa ajili ya uzalishaji wa Sukari.

Mhe. Naibu Spika, Serikali imepanga kuliendeleza eneo la hekta 2,410 Unguja na Pemba kwa ujenzi wa miundombinu ya kilimo cha umwagiliaji maji kwa kushirikiana na Serikali ya Jamhuri ya Watu wa Korea Kusini na Serikali ya Marekani. Utekelezaji wa mradi huu mkubwa utasaidia sana katika kuendeleza kilimo cha mpunga kwa uhakika na kuongeza uzalishaji na hivyo kuwaongezea kipato wakulima wetu na kuchangia katika kupunguza umasikini.

Mhe. Naibu Spika, matayarisho ya uzalishaji wa zao la mpunga kwa kipindi cha 2014/2015 yamefikia kwa hatua kama ifuatayo:

- Serikali imeweza kununua matrekta 20 kutoka SUMA JKT pamoja na kuyafanyia matengenezo matrekta 24 makongwe ambayo tayari yameanza kazi ya ukulima katika kwa msimu wa kilimo cha mpunga 2014/2015. Lengo ni kuweza kulima eneo la ukubwa wa ekari 32,100 Unguja 12,901 na Pemba 19,199, na
- Kwa upande wa pembejeo, Serikali imefanya zabuni ya ununuzi wa mbolea tani 750 Urea tani 600 na TSP tani 150, dawa ya kuulia magugu lita 15,000 pamoja na mbegu ya mpunga tani 150.

Mhe. Naibu Spika, katika juhudi za uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali zetu, Serikali imekamilisha mapitio ya Sera na Sheria ya Misitu pamoja na Mpango wa muda mrefu wa matumizi ya maliasili. Aidha, juhudi za kuendeleza zao la karafuu nchini zinaendelea kwa matayarisho ya uzalishaji wa miche ya mikarafuu 650,000 katika vitalu vya Serikali na watu binafsi na hatimae kuisambaza kwa wakulima katika msimu ujao wa masika 2014/2015.

Mhe. Naibu Spika, katika kuiendeleza sekta ya mifugo, Serikali imeendelea kutoa elimu kwa wafugaji kuhusu ufugaji bora. Katika kipindi cha Julai hadi Septemba 2014, jumla ya wafugaji 5,432 wamepatiwa elimu hiyo kupitia vikundi vya wafugaji, mashamba darasa ya mifugo na mfugaji mmoja mmoja. Mhe. Naibu Spika, uzalishaji wa maziwa umeongezeka kutoka tani 8,118,519 hadi tani 8,397,540 na uzalishaji wa mayai umeongezeka kutoka mayai 40,924,594 hadi mayai 49,900,389 kwa kipindi cha Julai hadi Septemba 2014. Aidha, huduma za upandishaji ng'ombe kwa sindano zinaendelea

kuimarika na upatikanaji wa mbegu za kupandishia ng'ombe si tatizo tena kwa wafugaji.

Mhe. Naibu Spika, kuhusu migogoro ya ardhi bado Serikali inaendelea kulitafutia ufumbuzi wa kudumu tatizo hilo. Hali halisi inaonesha kwamba migogoro mingi ya ardhi inasababishwa na wananchi wenyewe. Kesi nyingi zilizopo zinatokana na migogoro ya mipaka, uvamizi wa ardhi na mauziano yasiyo rasmi. Baadhi ya migogoro inasababishwa na muingiliano wa majukumu miongoni mwa taasisi na mamlaka zinazosimamia masuala ya ardhi katika utoaji wa vibali usiozingatia masharti na miongozo ya matumizi ya ardhi inayotolewa katika ngazi mbali mbali zikiwemo Halmashauri za Wilaya, madiwani pamoja na masheha.

Aidha, kuna baadhi ya migogoro inasababishwa na watendaji wasio waaminifu ambao humilikisha na hata kushiriki katika mauziano ya ardhi yasiyo rasmi hali ambayo inapelekea wananchi kuuziana zaidi ya mara moja. Mhe. Naibu Spika, idadi ya kesi zinazowasilishwa katika Mahakama ya Ardhi zimekuwa zikiongezeka siku hadi siku na hili linatokana na hali halisi ya ufinyu wa ardhi katika visiwa hivi vya Zanzibar ukilinganisha na ongezeko kubwa la watu ambalo linaenda sambamba na ongezeko la harakati za kiuchumi na kijamii. Pamoja na kwamba idadi ya kesi zimekuwa zikiongezeka mwaka hadi mwaka, lakini kasi ya usikilizaji na utolewaji wa maamuzi nayo kwa kiasi kikubwa imeongezeka. Kwa mfano mwaka wa fedha 2011/12 jumla ya kesi 188 zilifunguliwa kwa Unguja na Pemba na kwa mwaka 2013/14 kesi zilizofunguliwa ni 210.

Mhe. Naibu Spika, Serikali inakusudia kukabiliana na hali hii kwa kuhakikisha kwamba migogoro ya ardhi inapungua au kumalizika kabisa. Ili kuhakikisha hilo linafanikiwa Serikali inajipanga katika kutekeleza mikakati ifuatayo:

- i. Kutoa elimu kwa wananchi kufuata taratibu na miongozo ya ardhi hasa katika umiliki na ujenzi wa nyumba;
- ii. Kukamilisha maandalizi ya Sera ya Ardhi ambayo hivi sasa ipo katika hatua za mwisho;
- iii. Kuimarisha zoezi la Utambuzi na Usajili wa Ardhi ili kuepusha migogoro ya ardhi;
- iv. Kuandaa Mpango Mkuu wa Taifa wa matumizi ya ardhi ambao utawezesha wananchi kutumia ardhi kwa kuzingatia miongozo imara; na

- v. Kuzipitia tena na kuzifanyia marekebisho Sheria za Ardhi ikiwemo Sheria ya Mipango Miji ya mwaka 1959.

Mhe. Naibu Spika, aidha, Serikali imeongeza idadi ya Mahakimu wa Mahakama ya Ardhi kutoka watatu hadi watano na kuongeza idadi ya wakadiriaji, yaani *assessors* kutoka 11 hadi 26. Hali hiyo imepelekea kuimarika kwa Mahakama hiyo kiutendaji. Vile vile, juhudi zinazoendelea hivi sasa za kupatikana majengo kwa ajili ya Mahakama za Ardhi katika ngazi za mikoa zitaimarisha zaidi utendaji wa Mahakama.

Mhe. Naibu Spika, dira ya Serikali kuhusu Sekta ya Mifugo na Uvuvi ni kuibadilisha Sekta ya Mifugo na Uvuvi kutoka katika mfumo wa uzalishaji wa kujikimu hadi kufikia kilimo cha biashara ifikapo mwaka 2020. Azma hiyo itafikiwa kwa mkakati wa kuimarisha hali ya uchumi na kijamii kwa jamii za wafugaji na wavuvi kwa kuweka mazingira mazuri ya utekelezaji, kutoa huduma za ugani, kuongeza thamani na upatikanaji wa taarifa za masoko ili kuongeza uzalishaji na kipato.

Mhe. Naibu Spika, hali ya sekta ya mifugo na uvuvi nchini inaendelea kuimarika siku hadi siku kutokana na kukua kwa soko la ndani, linachangiwa na ongezeko kubwa la mahitaji ya soko la utalii nchini ambalo ni mtumiaji mkubwa wa bidhaa za mifugo na samaki, sambamba na ongezeko la watu mijini. Hali hii imesababisha wananchi kuendelea kujijiri katika sekta hizi hasa vijana kutokana na tija zake.

Mhe. Spika, kutokana na mnasaba huo, mwelekeo wa Serikali hivi sasa ni kutatua changamoto muhimu zilizopo ili kuweza kutoa matokeo makubwa sasa (*Big Results Now*). Hizo ni pamoja na hizi zifuatazo:

1. Kuendeleza utafiti na utoaji wa huduma za ugani kwa wadau wa sekta za mifugo na uvuvi, ili wafugaji wetu waweze kupata faida kubwa, jambo ambalo litawafanya wananchi wengine hasa vijana kuendelea kujijiri katika sekta ya ufugaji na uvuvi. Suala la utafiti ni kikwazo kwa sekta zetu hizi, kuanzishwa kwa idara ambayo pia inasimamia suala la utafiti haitoshi, bali kuwepo kwa taasisi zinazojitegemea kushughulikia utafiti kissekta pamoja na kuweka mazingira mazuri kwa utafiti, Serikali tayari imo katika mpango wa kufanikisha suala zima la vituo vya utafiti kwa kuanzia na sekta ya uvuvi na Serikali ya China na *KOICA*;

2. Kuongeza uwezo wa kitaaluma kwa wafanyakazi na kuajiri wataalamu zaidi ili kuongeza ufanisi wa utoaji huduma mbali mbali kwa wadau wa sekta za mifugo na uvuvi ikiwemo huduma za ugani, ujasiriamali katika shughuli za ufugaji na uvuvi. Aidha, Serikali imo katika kuandaa mpango wa kuanzisha Chuo cha Uvuvi hapa Zanzibar;
3. Kuongeza ajira kwa vijana kupitia shughuli za uzalishaji mifugo na uvuvi; ingawaje kila siku sekta hizi zimekuwa muajiri mkubwa wa vijana, lakini kwa makusudi wizara itaendelea kuwawekea mazingira mazuri ya kuweza kujajiri na kufanya kazi zao kwa faida. Kwa hivyo, Serikali imekuwa ikiandaa programu tofauti zitakazowasaidia pamoja na kuwaunganisha na taasisi na mashirika ili kupata misaada na mikopo isiyo na masharti magumu;
4. Kuendelea kuhamasisha wananchi kupandisha ng'ombe wa maziwa na nyama kwa kufuga kibiashara na kuondokana na mazoea. Kwani hivi sasa ni kiasi cha asilimia 5 tu ndio ng'ombe wa kisasa wanaozalisha maziwa, bado fursa ipo kwa watu kubadilisha ng'ombe wa asili;
5. Kuimarisha miundombinu ya kuendeleza uzalishaji wa mifugo ikiwemo vituo vya uzalishaji na utabibu wa mifugo (*animal health and production centres*) karantini na majosho; na
6. Kuimarisha shughuli za mazao ya baharini kwa kujenga kituo cha uzalishaji vifaranga vya samaki hapo Beit el Ras kwa mashirikiano na Shirika la *FAO* na *KOICA*.

Mhe. Spika, pia, Serikali itaendelea kuandaa mazingira mazuri ya kisera, sheria, kanuni na miongozo mbali mbali ili kuifanya sekta binafsi kushiriki kikamilifu katika kuendeleza sekta endelevu, ufugaji wa ng'ombe pamoja na uwekezaji wa viwanda vya usarifu wa samaki na mifugo bila kuathiri mazingira yetu.

Mhe. Naibu Spika, vile vile, Serikali imo katika kuandaa Mkakati Maalum wa Kuendeleza Sekta ya Uvuvi hapa Zanzibar, pamoja na Mkakati wa Kusimamia Utawala wa Baharini; Aidha, Wizara inakusudia kutoa taaluma kwa wadau wote wa sekta ya uvuvi ikiwemo wavuvi pamoja na kushirikisha jamii katika kupanga, kutekeleza, kufuatilia na kufanya tathmini ya shughuli

za uvuvi na pia, kushirikiana na wanajamii na vyombo vya sheria kuendeleza doria katika maeneo ya hifadhi na shughuli nyengine za baharini.

Mhe. Naibu Spika, katika mkutano huu wa 17, Baraza lako Tukufu lilikamilisha mambo makuu manne kama yafuatayo:

- i. Kujibu maswali yaliyoulizwa na Waheshimiwa Wajumbe;
- ii. Uwasilishwaji wa miswada minne (4) ya sheria ambayo ina umuhimu mkubwa kwa ustawi na maendeleo ya nchi yetu;
- iii. Kiapo cha uaminifu kwa Mhe. Mwanasheria Mkuu wa Serikali; na
- iv. Hoja ya Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi Zanzibar kuliomba Baraza la Wawakilishi kutoa maazimio kuhusu uimarishaji wa huduma za afya zinazotolewa kwa wananchi wa Zanzibar.

Mhe. Naibu Spika, katika Mkutano huu Wajumbe waliuliza na kujibiwa maswali ya msingi na maswali ya nyongeza. Jumla ya maswali ya msingi 48 na maswali ya nyongeza 100 yaliulizwa na kujibiwa na Waheshimiwa Mawaziri wa Sekta husika. Nawapongeza Waheshimiwa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi waliouliza maswali ya msingi ambayo yalikuwa na lengo la kudadisi utekelezaji na ufanisi wa shughuli za Serikali. Aidha, nawapongeza na kuwashukuru Waheshimiwa Mawaziri kwa kutoa majibu sahihi ambayo yamewejengea uelewa Waheshimiwa Wawakilishi pamoja na wananchi kwa jumla.

Mhe. Naibu Spika, Mswada wa mwanzo uliowasilishwa ni Mswada wa Sheria ya kufuta Sheria ya Wauguzi na Wakunga (Uanzishwaji wa Baraza la Usajili wa Wauguzi na Wakunga) Nam. 9 ya mwaka 1986 na kuanzisha badala yake Sheria Mpya ya Wauguzi na Wakunga na Mambo Yanayohusiana na Hayo.

Mhe. Naibu Spika, Mswada huu una madhumuni ya kukabiliana na hali halisi ya mabadiliko yaliyopo hivi sasa ulimwenguni katika sekta ya Uuguzi na Ukunga ambapo Sheria Nam. 9 ya 1986 inaonekana kutokidhi haja kwa matumizi ya wakati huu.

Mhe. Naibu Spika, Waheshimiwa Wajumbe wa Baraza lako Tukufu walipata fursa ya kuchangia Mswada huu kwa kina ambapo wengi wao waliomba Serikali kuwa makini katika kusimamia utekelezaji wake ili kuleta ufanisi uliokusudiwa. Pia, wameiomba Serikali kuyaangalia upya maslahi ya wauguzi

na wakunga ili kuwapa motisha katika kutekeleza majukumu yao. Serikali imekisikia kilio hicho.

Mhe. Naibu Spika, mswada wa pili uliowasilishwa ulikuwa ni Mswada wa Sheria ya Kuanzisha Shirika la Nyumba la Zanzibar. Madhumuni ya Mswada huo ni kuanzishwa kwa Shirika la Nyumba la Zanzibar kwa mujibu wa sheria ili kuweza kuziendeleza nyumba ziliopo nchini, kusimamia kodi, kujenga nyumba mpya na kutoa huduma nyengine zinazohusiana na masuala ya nyumba.

Mhe. Naibu Spika, katika michango ya Waheshimiwa Wajumbe wameiomba Serikali kuwa makini na kuangalia madhumni ya kuanzishwa nyumba za maendeleo zilizopo nchini ambazo zimeanzishwa na marehemu Sheikh Abeid Amani Karume pamoja na dhamira ya uanzishwaji wa sheria hii. Aidha, Waheshimiwa Wajumbe, walionesha kuwepo kwa tatizo la umiliki na ukodishwaji wa nyumba kwa wananchi ambao wanaishi katika nyumba hizo.

Mhe. Naibu Spika, mswada wa tatu uliowasilishwa ulikuwa unahusu kufuta Sheria ya Baraza la Manispaa Nam. 3 ya mwaka 1995 na Halmashauri za Wilaya na Mabaraza ya Miji Nam. 4 ya mwaka 1995 na kuanzishwa upya Sheria ya Mamlaka za Serikali za Mitaa ya mwaka 2014 kwa madhumuni ya kuanzisha Serikali za Mitaa, uwezo wake, kazi na wajibu, muundo, mpangilio, fedha na Mambo Mengine Yanayohusiana na Hayo. *(Makofi)*

Mhe. Naibu Spika, kuhusu mswada huo Wajumbe wameishauri Serikali kuwa na tahadhari kubwa na kuangalia kwa makini suala la kijiografia juu ya mipaka ya Serikali za Mitaa. Aidha, waliishauri Serikali kumfanya Naibu Meya kuwa mfanyakazi wa kudumu na pia wameiomba Serikali kuboresha maslahi ya madiwani kwa kuwapatia mishahara na sio kuwapa posho tu. *(Makofi)*

Mhe. Naibu Spika, mswada wa nne uliowasilishwa unahusu kufuta Sheria Nam. 1 ya Tawala za Mikoa ya Mwaka 1998 na kuanzisha Sheria Mpya ya Tawala za Mikoa ya Mwaka 2014 na Mambo Mengine Yanayohusiana na Hayo. Mswada huu unalenga kuweka mfumo wa Kiutawala wa Serikali Kuu kuanzia ngazi ya shehia hadi mkoa kwa kuzingatia mageuzi ya Serikali za Mitaa na kuondoa kasoro zilizojitokeza katika sheria ya sasa ya Tawala za Mikoa na kuweka mtiririko ulio bora zaidi kwa mujibu wa mahitaji ya sasa.

Aidha, madhumuni ya mswada huu ni kupata sheria itakayoonesha wajibu, muundo, kazi na uwajibikaji kwa kila ngazi ya Serikali Kuu kuanzia ngazi ya mkoa, wilaya na shehia na kukuza uhusiano baina ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa.

Mhe. Naibu Spika, Serikali imesikia na kuzipokea hoja za Waheshimiwa Wajumbe kuhusiana na miswada yote minne iliyowasilishwa na itazizingatia na kuzifanyia kazi hoja hizo kadiri hali itakavyoruhusu.

Mhe. Naibu Spika, katika Baraza lako tukufu pia ziliwasilishwa ripoti za Ukaguzi wa Uhasibu kwa mawaziri, mashirika na taasisi za SMZ kwa 2012/2013 na pia, ripoti ya ukaguzi yakinifu kwa miradi ya maendeleo ya SMZ kwa fedha wa 2012/2013. Tunamshukuru Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa kuwasilisha ripoti hizo. Hizo ndizo ripoti za Mdhibitina Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ambazo zinapaswa kuwasilishwa Barazani kwa mujibu wa Katiba. Ni matumaini yangu kwamba Kamati ya PAC itazifanyia kazi ripoti hizo kama inavyostahili.

HITIMISHO:

Mhe. Naibu Spika, kwa mara nyengine tena naomba kuchukua nafasi hii kukushukuru wewe binafsi kwa umahiri wako na umakini mkubwa katika kuliendesha Baraza letu. Vile vile, narudia kuwapongeza na kuwashukuru Waheshimiwa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi, kwa kazi zao nzuri katika kusimamia utendaji wa Serikali na kwa michango yao yenye tija katika kuimarisha utendaji na uwajibikaji katika Serikali. *(Makofi)*

Mhe. Naibu Spika, nawashukuru Waheshimiwa Mawaziri wote waliosaidia kutoa ufafanuzi wa hoja mbali mbali zilizotolewa na Waheshimiwa Wajumbe. Pia, nawashukuru waandishi wa habari na wakalimani wa lugha ya alama kwa kazi yao nzuri ya kuwapatia taarifa wananchi kuhusu majadiliano ya Baraza katika mkutano huu wa kumi na saba. *(Makofi)*

Mhe. Naibu Spika, naomba tena kuwahakikishia Waheshimiwa Wajumbe kwamba Serikali yao chini ya uongozi mahiri wa Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein, itajitahidi kuhakikisha kwamba inaimarisha utendaji na uwajibikaji katika Serikali na kuendelea kudumisha amani na utulivu ndani ya nchi. *(Makofi)*

Mhe. Naibu Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naomba kutoa hoja ya kuliakhirisha Baraza lako Tukufu hadi siku ya Jumatano, tarehe 21 Januari, 2015 saa 3.00 asubuhi panapo majaaliwa.

Mhe. Naibu Spika, naomba kutoa hoja.

(Saa 11.30 jioni Baraza liliahirishwa hadi tarehe 21 Januari, 2015 saa 3.00 asubuhi)

